

Лариса Вилимоновић*

Одељење за историју

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Јаков Ђорђевић**

Одељење за историју уметности

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

ПОЕМА ЈОВАНА КАМАТИРА О ЗОДИЈАЧКОМ КРУГУ И СВЕМУ ОСТАЛОМ НА НЕБУ: ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ВИЗАНТИЈСКЕ АСТРОЛОГИЈЕ НА ДВОРУ МАНОЈЛА I КОМНИНА (1143–1180)***

Апстракт: Овај рад представља први потпуни српски превод и коментар *Поеме о зодијачком кругу* Јована Каматира, текста који је до данас остао маргинализован у проучавању византијске књижевности и науке. Поема је смештена у културни и интелектуални амбијент Византије XII века, где се сагледава као дидактичко дело намењено не само уском кругу дворске публике, већ и ширем кругу писмених практичара астрологије. Каматирево дело пружа сажето и систематско излагање најважнијих елемената хеленистичке астрологије, као и њену доцнију рецепцију у синтетичким приручницима. Поновним разматрањем ове запостављене поеме, рад има за циљ да укаже на њену оригиналност, дидактички карактер и улогу у преношењу и преобликовању класичне астролошке традиције у оквирима византијске књижевне културе.

Кључне речи: хеленистичка астрологија, византијска астрологија, Јован Каматир, Поема о Зодијаку, Манол Комнин

* larisaorlovvilimonovic@gmail.com, 0000-0001-6936-9461.

** jakovdj@gmail.com, 0000-0002-4337-6863.

*** Реализацију овог рада финансијски је подржало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије у склопу финансирања научно-истраживачког рада на Универзитету у Београду – Филозофском факултету (број уговора 451-03-33/2026-03/200163).

О аутору поеме и проблемима биографских података

Јован Каматир је аутор две оригиналне астролошке поеме посвећене цару Манојлу I Комнину: *Увода у асѝрономију* (*Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀστρονομίαν*), написане у политичком стиху (јамбском петнаестерцу), са свеукупно 4.107 стихова, и *Поеме о зодијачком крују и свему осѝалом на небу* (*Ποίημα εἰς τὸν Ζωδιακὸν κύκλον καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ἐν οὐρανῷ*), написане у јамбском дванаестерцу, која се састоји од 1.351 стиха. Према становиштима истраживача, *Увод у асѝрономију* је популарно штиво писано за ширу публику, док је *Поема о Зодијаку* далеко софистициранија и упућена публици која је већ била упозната с основама астронауке.¹ Штефан Хајлен је недавно истакао да је краћа поема „изненађујуће за-постављена у савременој науци“, претпостављајући да разлог томе лежи у Крумбахеровим оценама поеме као дела без „икакве песничке вредности“ (Heilen 2023, 30, п.83), као и у оценама аутора других поема као „смртно досадних поучних песама“ (Krumbacher 1897, 760).

Како сазнајемо из посвета које се налазе у уводима обе поеме, Јован Каматир је био „филозоф“ и „чувар царске мастионице“ (ἐπὶ τοῦ κανικλείου).² Међутим, истраживачи нису једногласни по питању тога да ли је писац астролошких поема иста особа као и Манојлов логотет дро-ма³ и каснији цариградски патријарх (1198–1206), истоимени Јован Каматир.⁴ До изједначавања два Јована довео је податак који проналазимо код Никите Хонијата, о томе да је Јован Каматир био Манојлов „друг у пићу“ и љубитељ астрологије, човек који је свргнуо претходног „чувара царске мастионице“ Теодора Стипиота (Chon. 113–115). Међутим, за овог Каматира не постоје подаци да је био чувар царске мастионице. С друге

1 *Увод у асѝрономију* објавио је Лудвиг Вигл у Лајпцигу 1908. године (Weigl 1908, 4–139); *Поему о зодијачком крују и свему осѝалом на небу* приредио је Емануел Милер 1872. године. За више детаља о обе астропоеме видети Krumbacher 1897, 761–769; Weigl 1902, 7; Hunger 1978, 2.118, 2.242, Pingree 1978, 2.433–434, Caudano 2012, 57–59.

2 У *Уводу у асѝрономију* читамо: Εἰσαγωγή κατὰ μέρος ἀστρονομίας διὰ στίχου Ἰωάννου φιλοσόφου τοῦ Καματηροῦ πρὸς βασιλεῆ Ἐμμανουὴλ τὸν Κομνηνόν, док у *Појми о Зодијаку* имамо следећу посвету: Ποίημα τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου τοῦ Καματηροῦ, περὶ ζωδιακοῦ κύκλου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ἐν οὐρανῷ.

3 Логотет дрома био је један од највиших чиновника централне управе, старешина ресора задуженог за царску пошту, унутрашњу безбедност, спољне послове и пријем страних посланстава.

4 Емануел Милер, који је приредио једино издање *Појме о Зодијаку*, ослањајући се на сведочанство Никите Хонијата о свом интересовању за астрологију, претпоставио је да су постојала чак три Јована Каматира – Каматир – логотет дрома и клеветник Стипиота (око 1149); Каматир – чувар царске мастионице 1183, касније архиепископ Бугарске; Каматир – патријарх Цариграда од 1199. до 1206. Милер закључује да је аутор *Појме* потоњи архиепископ Бугарске (Miller 1872, 46–48). Пол Магдалино је изнео претпоставку да је могуће да је у питању једна особа, те да је сама поема *Увод у асѝрологију* састављена много пре 1166, у првим годинама Манојлове владавине (Magdalino 2006, 113).

стране, код Никите Хонијата наилазимо и на податак који разлучује два Каматира. Наиме, Каматир „чувар царске мастионице“ и касније архиепископ Бугарске, био је умешан у убиство Манојловог сина Алексија, чије је тело бацио у море, заједно с Теодором Хумном (Chon. 274.27–28).

Без коначног суда о томе ко је аутор дела пред нама, остаје значајно да је Јован Каматир био члан најмоћније бирократске породице друге половине XII века, која је дала два патријарха и бројне друге чланове државне управе (Magdalino 1993). Такође, несумњиво је да је био близак цару Манојлу, с којим је делио жарко интересовање за астрологију.

Историјски и културни контекст

Каматиrove астролошке поеме настале су у оквиру врло јединственог културног амбијента XII века, у којем је астрологија представљала неодојиви елемент византијске дворске културе.⁵ Та веза, међутим, није била новина – већ од раног византијског периода астролози су деловали у непосредној близини цара и често су играли значајну улогу у стварању слике о легитимности власти.⁶ У XI веку је отпочела својеврсна ренесанса у астрологији, када су настали бројни компендијуми астролошких текстова, које су саставили истакнути астролози Теодосије и Демофил (Pingree 1997, 66). Овај препород је био условљен и све већом доступношћу превода с арапског језика дела Машалаха († око 815), Абу Ма'шара ал-Балхија (787–886) и ал-Киндија (801–873). Управо су трактати Абу Ма'шара, познатог на латинском Западу као Албумасар, утицали на византијске компилаторе, који су их укључивали уз дела хеленистичких астролога као што су Птолемеј, Доротеј и Валенс (Pingree 1976, 193–207; George 2001, 15–18).

Епоха Комнина представља наставак ове компилаторске активности и огромног интересовања за астрологију.⁷ Алексије I (1081–1118) имао је на двору неколицину астролога, о чему сведочи и његова ћерка Ана Комнина у *Алексијади*, наводећи имена Сета, Александријца, Елефтерија и Катанангиса (*Alexias* VI, 7.1–7; Magdalino 2003, 19–23). Иако она показује амбивалентан, чак и негативан став према астрологији, та критика

5 Magdalino 2006, 91–132.

6 Све манифестације астрологије и астролошке културе у ширем смислу подразумевале су или интересовање или подршку, а понекад и непосредно учешће цара. Уз Стефана Александријског стоји Ираклије; иза ватиканског Птолемеја назире се Константин V; Константин VI води рат по саветима свог астролога Панкратија. Јован Граматичар био је идеолог Теофила, Лав Математичар му је био придружен, а његов ученик Лав Хирософакт представљао је исту научну идеологију најпре Лаву VI, чија „мудрост“ укључује и астрологију, а потом и Константину VII. Роман I Лакапин имао је такође свог дворског астролога. О свему овом говори Magdalino (2006, 33–89).

7 Хиљаде рукописа који се налазе у монументалној компилацији *Catalogus codicum astrologorum Graecorum* потичу из периода XII–XV века (George 2001, 14).

је најчешће била усмерена на посебну грану „историјске астрологије“ – новотарију која је у Византију дошла преко Арабљана.⁸

Двор његовог унука, Манојла I Комнина, био је пак жариште огромне научне активности посвећене астрологији. Највећи део истраживача с правом истиче Манојлову владавину као врхунац астролошке учености, али је извесно да су астролози били континуирано присутни на Комнинском двору још од Алексија I. Према речима Пола Магдалина, осим ентузијазма за западну витешку културу, Манојло је био познат и по фанатичном интересовању за астрологију (Magdalino 2003, 28). Манојлово занимање и поверење у астрологију треба посматрати у ширем контексту интелектуалног препорода у XII веку, који се истовремено одвијао и у Византији и на латинском Западу. То је било доба када су преводи астролошких списа с арапског језика у великој мери утицали на обликовање научног погледа на свет, али и доба када су се интензивно преписивали и хеленистички астролози (George 2001, 15).

За разлику од уобичајеног царског интересовања, које је подразумевало консултовање астролога, Манојло је био први византијски цар који је и сâм активно изучавао ову вештину: наручио је општи увод у астрологију и саставио сопствену *Айолоију „асίτρονομске уμεϊνosityи“*, која је сачувана у више рукописа и која је изазвала оштру полемику с монахом Михаилом Гликом.⁹ Уз то, активно је подржавао превођење астролошких, алхемијских и других окултних списа. Сведочанство да је цар располагао обимним корпусом ове литературе налази се у каталогу астролошких дела (Codex Laurentianus Plut. 28.27 [fol. 212r–215v]) која су била смештена у посебан, ограничен фонд царске библиотеке (George 2001, 15).¹⁰ Његово познавање ове вештине почивало је на новој доступности списа старих грчких аутора, али и најзначајнијих арапских астролога.¹¹

Сачувани хороскопи за рођење и крунисање Манојла I Комнина, као и за његовог деду Алексија I, сведоче о систематичном записивању и

8 Према мишљењу Ен-Лоренс Каудано, посебна грана математичке астрологије, под називом „политичка астрологија“, стигла је у Византију преко Арабљана у VIII веку и највероватније је персијског порекла, а заснивала се на анализи астрономског круга Сатурна и Јупитера (Caudano 2021, 44).

9 Манојлова аполигија „астрономске уметности“ под сопственим именом сачувана је у три рукописа (Marc. gr. 324, Angelicus gr. 29, Vat. gr. 1059) (Magdalino 2006, 113). За анализу текста и потоње рефутације Михаила Глике видети Magdalino 2006, 114–123. За комплетан превод на енглески језик и детаљну анализу видети George, 2001. Напади на астрологију превасходно су се односили на њене пророчке претензије – на покушаје да се из положаја звезда одреди будућност појединца или царства – док се описни и математички аспекти нису доводили у питање.

10 Иако не постоји директна референца на Манојла, претпоставка је истраживача да списак књига под називом „О књигама математичким чуваним у палати које се нису издавале“ (Περὶ τῶν μαθηματικῶν βιβλίων τῶν ἐν τῇ παλατίῳ φυλαττομένων καὶ μὴ διδομένων) припада Манојловој библиотеци (George 2001, 15; CCAG, 1. 83–84).

11 Најобимнији приручник арапске астрономије у Византији потиче из XI века, пре великих превода из 1300. Видети Jones 1987, 11.

чувању астролошких података унутар царске породице. Овај континуитет интересовања за астрологију видљив је у више различитих сведочанстава: прецизан датум рођења самог Манојла, 28. новембар 1118. године, сачуван је у рукописним изворима (George 2001, 15; Vat. gr. 1056), док су хороскопи поводом крунисања његовог деде Алексија I (1. априла 1081) и самог Манојла (31. марта 1143) такође дошли до нас у византијској астролошкој традицији (Pingree 1964, 139 н. 29; George 2001, 17; Caudano 2019, 215).¹²

Комнинску фасцинацију астрологијом потврђује и јединствен пример уметничке употребе зодијачког круга у црквеној декорацији манастира Пантократор, најзначајније царске задужбине епохе Комнина. Зодијачки круг био је постављен на улазу у наос, што је изузетно редак и готово без паралеле случај у византијској сакралној уметности до тада (Ousterhout 2001, 144–145; Caudano 2019, 213–218).

У истом периоду бележе се и бројни астролошки компендијуми, као и приручници намењени ширем писменом кругу ван професионалних астролога. Тако је, поред познатих хороскопа, сачуван и *θημῆτιον* Јована Синадина за 5. фебруар 1153. године, с пратећим тумачењем у једном приручнику који комбинује античке и арапске изворе. Његова сврха није била искључиво приватна фасцинација: наглашавало се да тумачења треба да послуже као узор „новијима који желе да уче“. То открива дидактичку и практичну природу текста, намењеног пре свега широј писменој публици.

Употреба астрологије као педагошког и културног ресурса огледа се у њеној артикулацији у поетским облицима. Управо у тој традицији треба посматрати и Каматиrove поеме – *Εἰσαγωγή κατὰ μέρος ἀστρονομίας* и *Περὶ Ζωδιακοῦ κύκλου* – обе посвећене Манојлу I, као и стихове Константина Манаса упућене севастократориси Ирини. Укљученост самог цара у расправу о легитимности астрологије, као и чињеница да је и клирике захватила астролошка мода (што је изазвало огорчене примедбе појединих теолога попут Петра Филозофа), сведоче да је астрологија била један од централних елемената византијске културе XII века. Истовремено, каноности попут Теодора Балсамона и Јована Зонаре настојали су да ограниче или у потпуности забране црквеним људима бављење математичким наукама, показујући напетост између званичног учења и стварне праксе.

О рукопису и издању *Поеме о зодијачком крују и свему остјалом на небу*

Крајем XIX и у првој половини XX века по први пут су филолошки обрађене две Каматиrove поеме. Прво издање *Поеме о зодијачком крују* приредио је Емануел Милер 1872. године у оквиру монументалне едиције

12 Vat. gr. 1056. Видети Pingree 1964, 139, н., 29. Хороскопи поводом рођења и крунисања Манојла налазе се у „Appendix B“.

Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque nationale, у другом делу 23. тома, под насловом *Poèmes astronomiques de Théodore Prodrome et de Jean Camatère* (Miller 1872, 53–111). Ни у једном од ова два издања није извршена колација свих познатих рукописа, па и даље недостаје критичко издање које би одговарало савременим филолошким стандардима, с апаратом варијанти, стемом и детаљним коментарима. Као последица тога, дуго је опстајала и погрешна атрибуција једне песме Теодору Продрому, која је преиначена у корист Константина Манасиса (Horna 1902, 24–26; Hunger 1978, 2.118, 2.243). Како је истакао Константин Хрисогелос (Chrysogelos 2024, 381), Каматирова поема, за разлику од астролошке поеме Константина Манасиса, знатно је комплекснија и дубља у значењу, што потврђује и њена метрика – дванаестерац уместо пријемчивијег политичког петнаестерца.¹³

Издање на којем се заснива овај превод и које је и данас најрелевантније остаје Милерово, иако је засновано на ограниченом броју рукописа: Paris, BnF, Grec 2506 (XIII в.); Paris, BnF, Grec 2424 (XIV в.); Paris, BnF, Grec 2409 (XVI в.). До данас је познато укупно 20 рукописа који садрже поему у целини или у фрагментима (Pinakes, IRHT).¹⁴ Емануел Милер је ову поему насловио *Ποίημα τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου τοῦ Καματηροῦ, περὶ ζωδιακοῦ κύκλου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν ἐν οὐρανῷ* (53), али није дискутовао о аутентичности наслова. Према становишту Штефана Хајлена (Heilen 2023, 29, н.82), сасвим је извесно да овај наслов није оригиналан, јер веома лоше објашњава садржај поеме, те га је највероватније саставио преписивач чије је познавање астрологије било тек елементарно. Осим тога, Хајлен такође претпоставља да поема није пренета у целини, јер се прекида изненада.¹⁵

Према речима Штефана Хајлена, поема је у истраживањима остала прилично запостављена. Ипак, она свакако заслужује пажњу, јер је усмерена на компактно и систематско образлагање елементарних и генетичко-јаловских основа астрологије. При томе се свесно одриче уобичајених песничких украса – попут инвокација муза, поређења или каталога – што је чини много оригиналнијом и кориснијом за астролошке практичаре (Heilen 2023, 30). Дидактичка усмереност текста огледа се и у систему подналова, који су, по свој прилици, аутентично Каматирови и омогућавају лакшу оријентацију унутар поеме. Исти циљ огледа се и у избору јамбског метра, вероватно преузетог по угледу на грчку астролошку поезију приписану легендарном египатском краљу Нехепсосу и свештенику Петоси-рису. Поред тога, поема носи низ педагошко-методолошких одлика које откривају намеру аутора да читаоца не само уведе у основне принципе, већ и да га оспособи за самосталну употребу (Heilen 2023, 31).

13 О Каматировом стилу у односу на стил Константина Манасиса видети Nilsson 2021, 124.

14 <https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/oeuvre/4343/>

15 Хајлен ово становиште изводи на основу поређења стихова 1140–1144 и, коначно, 1351.

Примарни извори на које се Каматир ослања у *Појми о зодијачком крују* јесу Реторије Египатски (Ἐκ τῶν Ἀντιόχου θησαυρῶν ἐπίλυσις καὶ διήγησις πάσης ἀστρονομικῆς τέχνης), Хефестион из Тебе (Ἀποτελεσματικά) и Птоlemeј (Τετράβιβλος). Управо преко Реторија, који је у свом делу сачувао и систематизовао доктрину старијих аутора, Каматир посредно преузима и Антиоха из Атине (Θησαυροί) и Доротеја из Сидона (Πεντάβιβλος). Тако су у византијској појми присутни како најважнији елементи хеленистичке астрологије тако и њена доцнија рецепција у синтетичким приручницима.

Појма о зодијачком крују до данас није преведена ни на један савремени језик. Намера овог рада јесте да заинтересованој публици приближи ово дело, као и сходне културне прилике у Византији XII века, историју хеленистичке астрологије и њену византијску рецепцију, те да омогући шири приступ овој традицији. Недостатак превода, по свему судећи, произлази из чињенице да *Појма о Зодијаку* до данас није добила критичко издање засновано на свим доступним рукописима који садрже целину или фрагменте текста. Управо тај недостатак остављао је значајну празнину у проучавању византијске астролошке традиције. Наш рад настоји да ту празнину попуни: у проблематичним формулацијама понудили смо најприближније могуће значење, а недоследности у тексту реконструисали упоређивањем с другим астролошким списима који обрађују сродне теме. На тај начин превод није само први покушај приближавања *Појме* савременом читаоцу, већ и допринос њеном критичком разумевању.

Појма о зодијачком кругу и свему осталом на небу¹⁶

- (1) Из небеског свода доносим ти књигу,
написавши је, приносим ти, господару овенчани,
владару Манојло, порфирородни изданче,
Ја, Јован, по роду Каматир,
- (5) и највернији слуга твоје власти –
не зато да бих те нечему подучио,
нити да бих ти боље разумевање донео
(шта је, уистину, река која се у море улива?),
- (10) већ да би у временима што долазе било јасно:
да ти ни за чим више не чезнеш него за речима мудрим,
не за златом, ни за бисером, ни за сјајним камењем,
нити за висином власти, нити за великом моћи,
већ једино за тим да истражујеш и убираш њихове плодове –

16 Бројеви стихова наведени у заградама, на сваких пет стихова, упућују на нумерацију Милеровог издања, а не на редове превода. Будући да су поједини грчки стихови због синтаксе српског језика сажети у један ред, а други раздвојени на два, број редова у преводу не подудара се увек с распоном означених стихова.

- (15) потпуно чисте и неукаљане –
и то пре свега од самих учења мудрих,
без којих, како Платон каже,
ниједан смртник по природи није могао задобити
добар живот, нити у држави стећи угледан положај ако је лишен, разуме
се, те
- (20) созерцатељске мудрости.
Стога прими благонаклоно ову радост предсказања из звезда,
јер је она по природи пријатнија од свих других наука,
ту чувену астролексију¹⁷ (астролошку терминологију),
- (25) коју су некада прецизно открила деца вавилонских посматрача звезда,
а која је била нејасна и веома тајна,
поставих у добро уређено и прегледно знање,
тако да је они који истражују звезде могу лако користити.
А сада, од почетка самог излагања
- (30) ваља отпочети од зодијачког круга.

О зодијачком крућу.

- Ован је први, други је Бик, а Близанци трећи,
па Рак, Лав и Девица, затим Вага,
Шкорпија и Стрелац, Јарац је десети,
- (35) потом Водолија, и дванаести знак јесте знак Риба.

О седам звезда.¹⁸

- Поредак звезда је овакав:
Први је Крон,¹⁹ Зевс²⁰ има друго место,
Трећи је Ареј,²¹ четврти је диск Хелија,²² Афродита²³ пета,
(40) затим Хермес²⁴ шести, а Селена²⁵ је седма.

17 Реч посведочена само код Јована Каматира.

18 Како Уран, Нептун и Плутон нису били познати све до модерног доба (Уран је први откривен тек у другој половини 18. века), у традиционалним астролошким системима користи се седам планета. Ту се убрајају и Сунце и Месец, окарактерисани као *свећлоноше*, док осталих пет чине планете видљиве голим оком. Ових седам небеских тела припадају „лутајућим звездама“ због кретања на небеском своду међу „звездама стајачицама“ (Brennan 2017, 165). Јован Каматир их овде наводи према тзв. халдејском поретку – распореду дефинисаном брзином кретања, у овом случају, од најспорије до најбрже – и њихова имена наводи према божанствима грчког пантеона.

19 Сатурн.

20 Јупитер.

21 Марс.

22 Сунце.

23 Венера.

24 Меркур.

25 Месец.

*О седишћима седам звезда.*²⁶

Звезде су добиле седишта овако:

Јарац и Водолија припадају Крону,

Рибе и Стрелац – Зевсу,

Ован и Шкорпија – Ареју,

(45) Лав припада само Сунцу,

Вага и Бик – Афродити,

Близанци и Девица – Хермесу,

а Рак припада искључиво Селени.

*О узвишењима.*²⁷

Сада научи и речи о узвишењима:

(50) Знак Ваге је узвишење Крона, око 21. степена.

Рак је узвишење Зевса, око 15. степена.

(55) Јарац уздиже Ареја, око 28. степена.

Ован је узвишење Хелијевог сјаја, око 19. степена.

Знак Риба је узвишење Афродите, око 27. степена.

(60) Девица уздиже Хермеса, око 15. степена.

А Бик узвишује звезду Селене, око 3. степена.

*О јосиодарима тригона.*²⁸

Сазнај ко тригоном влада управо сада.

(65) Ован дању припада Хелију, а ноћу Зевсу, оној сјајној звезди.

Лав дању припада Зевсу, а ноћу Хелијевој светлости.

Стрелац је увек само Кронов.

То ти је први тригон: ватрени, знај,

(70) дневни и мушки – тако кажу књиге –

26 Свакој планети додељена су подручја којима влада. Господарење над одређеним знаком Зодијака назива се домицилом планете. То је њено седиште или дом (οἶκος), где се понаша краљевски и делује у складу са својом природом. Чини се да је за расподелу домицила унутар Зодијака заслужна идеја о „наталној карти света“ (*Thema Mundi*), која приказује митски планетарни распоред почетка универзума (Brennan 2017, 232–234).

27 Свака планета такође има знак у којем је пријатељски примљена и узвишена (егзалтирана).

28 Господари тригона (триплицитета) јесу планете које владају знацима Зодијака подељеним у четири групе од по три знака истог елемента. Ово представља трећи облик владавине. Сваком тригону додељене су три планете: дневни владар, ноћни владар и учесник (помоћни владар). Одабир дневног или ноћног господара одговарајућег тригона зависи од тога да ли је особа рођена док је Сунце било изнад или испод хоризонта. Трећи (учесник) има способност да помогне уколико је главни владар ослабљен (Brennan 2017, 266–270). Међутим, чини се да Јован Каматир одступа од овог модела. Иако би требало да сваки знак одређеног тригона има истог дневног и ноћног владара, Каматир их у случају прва два знака триплицитета распоређује унакрсно, док трећи добија само једну планету, без обзира на доба дана рођења особе. Такође, не помиње се улога треће планете као помоћног господара.

и кроз Овна, Лава, па Стрелца тече.

Бик дању припада Афродити,

а ноћу Селени, светле бакље.

Девица је дању Селенина,

(75) ноћу пак Афродитина.

Јарац је пак само Арејев, сам.

Овај тригон земљани је, запамти:

ноћни, женског састава,

(80) Бик, Девица и Јарац га чине.

Близанци су дању Кронови,

а ноћу Хермесови – тако кажу мудри.

Вага је дању Хермесова,

а ноћу потпада под највишег Крона.

(85) Водолија заувек је Зевсова.

Трећи тригон, ваздушан је овај: дневни, мушке природе,

Близанци, Вага и Водолија заједно.

Рак је дању под Афродитом,

(90) а ноћу припада Огњеноме – Арејевој звезди.

Шкорпија је дању Арејева,

а ноћу светле Афродите.

Рибе припадају увек и само Селени.

Четврти ти је сада познат –

(95) водени, и ноћни, женске природе.

О владарима њраница.²⁹

Научи сад о звездама што владају границама.

У Овну: Зевс узима шест степени,

па опет шест Афродита, осам Хермес,

пет Ареј, а преосталих пет Крон.

(100) У Бику: Афродита узима осам,

Хермес шест, Зевс опет осам,

пет Крон, а Ареј три.

У Близанцима: шест Хермес,

шест Зевс, пет Афродита,

(105) седам Ареј, шест Крон.

У Раку: Ареј узима седам,

Афродита шест, па Хермес опет шест,

Зевс седам, Крон четири.

29 Сваки знак Зодијака издељен је на пет неједнаких делова којима влада пет планета (Сунце и Месец нису укључени). Подела коју у свом тексту износи Каматир позната је као „египатске границе“ и представљала је најраспрострањенији систем владара граница у хеленистичкој астрологији (Brennan 2017, 275–279).

- Лав: шест Зевс, пет Афродита,
 (110) седам Крон, осам Хермес,
 а четири последња Ареј.
 Девица: седам Хермес,
 десет Афродита, четири Зевс,
 седам Ареј, две Крон.
 (115) Вага: шест Крон, осам Хермес,
 седам Зевс, седам Афродита,
 а последња два Ареј.
 Шкорпија: Ареј седам,
 Афродита четири, опет осам Хермес,
 (120) Јупитер пет, а шест Крон.
 Стрелац: Зевс узима свих дванаест,
 Афродита пет, Хермес четири,
 Крон пет, а Ареј четири.
 У Јарцу: Хермес узима седам,
 (125) Зевс седам, Афродита осам,
 Крон четири, Ареј четири.
 Водолија: Хермес седам,
 Афродита шест, Зевс опет седам,
 Ареј пет, а осталих пет Крон.
 (130) У Рибама: Афродита дванаест,
 четири Зевс, три Хермес,
 девет Ареј, а само два Крон.

*О деканима.*³⁰

- Ако пак желиш да сазнаш о деканима,
 знај: сваки знак има по три.
 (135) Од Ареја почиње редослед:
 дај три декана Овну, а потом
 дели надаље, кроз сваки знак, по три.
 Када стигнеш до Селенине звезде,
 поново крени од Крона.
 (140) А пошто си сазнао речи о господарима седишта,
 о узвишењима и тригонима,
 о границама и деканима у знаковима,

30 Декани потичу из египатске астролошке традиције, у којој је сваки знак Зодијака подељен на три једнака дела од по 10 степени. Оригинално је сваки декан био повезан с једном звездом стајачицом, али је у хеленистичкој астрологији свих 36 декана добило своје планетарне владаре (Brennan 2017, 279–283). Као што Каматирови стихови објашњавају, распоред владара креће од првог декана Овна, којем је додељен Марс (његов домицил), док је даљи след планета утврђен по халдејском поретку.

учи даље и како се у упоређивању
мери која од ових сила је јача.

О моћи звезда.

- (145) Господар седишта има пет моћи,
четири даје узвишење,
три тригон, две границе,
а декан носи само једну моћ.

О изјонима звезда.

- Ако желиш да учиш о изгонима звезда,
(150) узми знакове супротне њиховим седиштима.

О падовима звезда.

Ако пак желиш да научиш о падовима,
трагај за супротним знаковима њихових узвишења.

О владарима дана.

- Научи и о онима који господаре над данима.
Првим даном господари диск Хелија,³¹
(155) другим Селена,
трећим Ареј,
четвртим Хермес,
петим Зевс,
шестим Афродита,
(160) а седмим влада Крон.

О владарима часова.³²

- Ако пак желиш да научиш о онима који управљају временом,
сазнај ко носи власт над даном:
онај који је, по старима, забележен као владар тог дана,
(165) тај управља тим даном – једним целим.
Он добија први сат, а остале дај
онима који долазе после њега, редом наниже.
Ако пак почнеш редослед од Крона,
рачунај наизменично: свакој звезди
по један сат у низу.

31 Набрајање дана у седмици и њихових владара у тексту креће од недеље, јер њом традиционално влада Сунце (George 2019, 45).

32 Сваким сатом у дану такође влада по једна планета. Првом часу, који започиње изласком Сунца, додељује се планета која је владар тог дана у седмици. Потоњи владари часова у дану следе халдејски поредак, али сада од најбрже ка најспоријој планети (George 2019, 45–46).

*О мешавини звезда.*³³

(170) Сада учи о мешавини звезда.

Крон је зао, сув и хладан.

Зевс је добар – топао и влажан.

Ареј је зао, сув и топао.

(175) Хелије није сасвим топао,

и сув је умерено, што га чини бољим.

Афродита је умерено топла и влажна.

Хермес је средњи, ближе Хелију по природи.

Селена је више влажна, али учествује и у топлим – умерено.

*О облицима звезда.*³⁴

(180) И облике³⁵ звезда ваља научити.

Пошто Селена брзо пролази кроз свој пут,

прави облике са свим другим звездама.

Сада је у тригону, потом у тетрагону,³⁶

онда у хексагону,³⁷ или у супростављености.³⁸

*О сйеиенским раздаљинама.*³⁹

(185) Сада сазнај и о раздаљинама у степенима,

онима које чине једну страну фигуре,

33 Односно, о темпераменту звезда. За објашњење основне природе планета искоришћени су аристотеловски квалитети: топло, хладно, суво и влажно (Brennan 2017, 241). У овом делу поеме такође се сусрећемо с идејом доброћудног и злоћудног понашања извесних „покретних звезда“ – Јупитер и Венера су сматрани бенефицима, док су Сатурн и Марс убројани у малефике.

34 Учење о аспектима („облицима“ које формирају планете) у хеленистичкој традицији делом је било засновано на оновременим оптичким теоријама, због чега се говорило да једна планета „види“ другу. Сматрало се да планета емитује седам зрака путем којих се успоставља аспектна повезаност. Међутим, такође је било важно узети у обзир која од две планете има већу снагу у том односу. Веровало се да већу моћ има планета која је позиционирана у ранијем знаку зодијачког круга. Одсуство аспеката значило је да одређена планета „не види“ друге и, стога, с њима није у интеракцији (Brennan 2017, 292–294).

35 Аспекте.

36 Квадрату.

37 Секстилу.

38 Опозицији.

39 Аспекти представљају визуализацију интеракције и узајамног деловања планета у наталној карти кроз геометријске односе. Повољним се сматрају конјункција (0°), секстил (60°) и тригон (120°), док се као неповољни означавају квадрат (90°) и опозиција (180°). У хеленистичкој астрологији нису узимани у разматрање само аспекти остварени кроз односе планета на подударним степенима различитих знакова Зодијака, већ и путем самих знакова, неовисно од степена. Наравно, дејство аспекта је сматрано јачим што су планете ближе по степену (Brennan 2017, 296–298).

од раније наведених облика, у правилној мери,
и која од тих фигура је добра,
а која је зла и има моћ да штети.

(190) Од шест пута по десет степени
састављен је потпун хексагон.

Три пута по тридесет –
дају потпун тетрагон.

Сто двадесет степени

(195) гради тригон.

Сто осамдесет –
пружа супротстављеност у Зодијаку.

Од четири облика које поменуемо,
тетрагони и супротстављености су лоши,
особито ако их чине зле звезде.

(200) А тригони и хексагони –

од добрих звезда –

јесу повољни.

Тригон има већу снагу

од хексагона.

(205) Састанак⁴⁰ злих доноси зло,

а састанак добрих – доноси добро.

*О месџима где се звезде радују.*⁴¹

(207) Хермес се радује у првом месту,

заједно с осматрачем часа.⁴²

Месец се, опет, радује у трећем месту.

(210) Пето место припада Афродити,

а Ареј је добио шесто место од осматрача часа.

Хелије се весели у деветом месту,

Зевс поново у једанаестом,

а Крон пак у дванаестом се радује.

40 Конјункција.

41 У хеленистичкој астрологији, термин кућа био је ближи идеји седишта, односно домицила планете. Оно што су у савременој астрологији куће, у хеленистичкој су била места (τόπος). Такође, у хеленистичкој астрологији примарно је коришћен систем целих знакова. То значи да се величина дванаест кућа подударе с границама дванаест знакова Зодијака (Brennan 2017, 320–323).

42 Знак Зодијака који се успиње на источном хоризонту, заједно с тачним степеном тог хоризонта у тренутку рођења, назива се φροσκόπος, што у дословном преводу значи осматрач часа, у савременом астролошком вокабулару асцендент.

*О времену усјона знакова.*⁴³

(215) Времена успона знакова учи овако:

Ован носи седамнаест степени и тридесет два минута.

Бик – двадесет један степен

и деветнаест минута.

(220) Близанци – двадесет осам степени

и тридесет девет минута.

Рак – тридесет пет степени

и педесет три минута.

Лав – тридесет осам степени

(225) и тридесет један минут.

Девница – тридесет осам степени

и шест минута.

Вага – исто као и Девница.

Шкорпија – исто као Лав.

Стрелац – исто као Рак.

(230) Јарац – као Близанци.

Водолија – као Бик.

Рибе – као Ован.

*О зрачењима звезда.*⁴⁴

О облицима звезда ово разуми:

звезда гледа ону што је испред ње.

(235) А зрачењем зовемо управо оно

када звезда иза гледа ка напред.

О свейлим сјейенима.

Пошто у знацима Зодијака свагда постоје

степени светли и степени тамом испуњени,

када у њих падну звезде, ако су по природи добре,

(240) тада нарочито увећавају још више добра;

а ако су пак зле, ублажавају најгора зла.

А када на тамне степене падну звезде,

ако су зле још више умножавају зло;

(245) а ако су добре, умањују давање добара.

43 Време успона једног знака односи се на време потребно да тај знак у потпуности изађе на хоризонт. Сматрало се да знаци Зодијака који имају једнако време успона деле извесну сродност, чак и у одсуству заједничких квалитета. Ово је могло да представља условну аспектну повезаност планета у знаковима који се иначе међусобно „не виде“, односно не могу да остваре аспекте (George, 2019, 167–168; Brennan 2017, 316).

44 В. н. 35.

О свейлим сѣйенима знакова.

Сада пак научи светле степене Зодијака:

у Овну је девети и десети степен.

У Бикѹ је трећи, а у Близанцима једанаести.

У Раку је први степен светли, а такође

(250) и десети заједно са још четири узастопна.⁴⁵

У Лаву су светли петнаести, шеснаести и седамнаести.

У Девици су четири светла степена:

(255) тринаести, двадесет први и поново двадесет трећи.⁴⁶

У Ваги је први заједно с петим,

а такође и двадесет први.

У Шкорпији су дванаести и двадесети.

У Стрелцу тринаести и двадесет први.

У Јарцу је дванаести,

(260) а такође и тринаести и двадесет први.

У Водолији су четири светла степена:

четврти, петнаести и двадесет први.⁴⁷

У Рибама дванаести и двадесети.

О мрачним сѣйенима знакова.

Сада научи мрачне степене Зодијака:

(265) у Овну је шести, сâм заједно с осталих десет,

седамнаести и двадесет трећи,

а такође последњи – двадесет девети.

У Бикѹ пети, тринаести и осамнаести,

(270) двадесет четврти, двадесет пети и двадесет шести.

У Близанцима четврти и опет дванаести,

седамнаести и после њега опет –

учи да је двадесет седми такође мрачан,

а последњи, тридесети, такође спада овамо.

(275) У Лаву шести, тринаести и петнаести,

двадесет други и двадесет осми.

У Девици осми, тринаести и шеснаести,

двадесет први и двадесет пети.

(280) У Ваги први и четврти,

затим двадесети и тридесети.

У Шкорпији девети и десети,

седамнаести и двадесет трећи,

45 Дакле, 10, 11, 12, 13. и 14. степен.

46 Овде је изостављен четврти светли степен по реду.

47 Код Водолије такође недостаје четврти степен.

- двадесети и двадесет седми,
 (285) дванаести, петнаести и двадесет пети,
 двадесет трећи и двадесет четврти.
 У Јарцу други и седми,
 седамнаести и двадесет трећи,
 двадесети и двадесет девети.
 (290) У Водолији први и дванаести,
 седамнаести, двадесет трећи,
 двадесет девети и тридесети.
 У Рибама деветнаести и двадесети,
 (295) двадесет четврти и двадесет шести,
 двадесет осми.

*О годинама животиња које дају звезде.*⁴⁸

- (297) Сада научи, у складу с учењем,
 колико година даје свака звезда.
 Крон од највећих година даје педесет и седам.
 (300) Средњих – четрдесет три и по,
 а мањих – тридесет.
 Зевс: седам пута по десет и још девет, средњих – четрдесет пет и по,
 а мањих – дванаест.
 (305) Ареј: великих шездесет и шест,
 средњих – четрдесет и по,
 мањих – петнаест и једна.
 Хелије даје сто и двадесет великих,
 средњих – тридесет и девет,
 (310) с којима рачунај и половину године.
 Мањих – деветнаест.
 Афродита: осамдесет и две велике,
 четрдесет пет средњих,
 (315) а осам мањих.
 Хермес: седамдесет шест великих,
 четрдесет осам средњих,
 двадесет малих.
 (320) Селена: сто осам и осам великих,
 тридесет девет средњих,
 с којима додај половину године,
 а мањих – двадесет пет.

48 У хеленистичкој астрологији постоје временске технике које се ослањају на планете при израчунавању дужине одређених животних периода. Свака планета означавала је три врсте временског распона – мањи број година, средњи и већи (George 2022, 1130–1131).

О мушким и женским знацима.⁴⁹

Учи разлике у знацима.

- (325) Мушки су: Ован, Близанци, Лав,
Вага, Стрелац, и Водолија.
Женски су: Бик, Рак, Девица,
Шкорпија, Јарац, и Рибе.

О северним знацима.

Северни су Ован и Бик, заједно с Близанцима,

- (330) Рак, заједно с Лавом и Девицом.

О јужним знацима.

Јужни је Вага, са Шкорпијом и Стрелцем,
затим Јарац, Водолија и Рибе.

О усправним знацима.

Као пак усправне знаке разуми ове:

Рака, Лава заједно с Девицом,

- (335) с Вагом – Шкорпију, као и Стрелца.

О косим знацима.

Косима међу знацима показују се:

Јарац, Водолија, као и Рибе,

Ован и Стрелац,⁵⁰ заједно с Близанцима.

О ватреним знацима.

Ован је ватрени, као и Лав и Стрелац.

О земљаним знацима.

- (340) Земљани су Бик заједно с Девицом,
а с њима је и трећи – Јарац.

О ваздушним знацима.

Једини ваздушни знаци су:

Близанци, Вага и с њима Водолија.

49 Основна сврха знакова Зодијака у хеленистичкој традицији била је да се утврди начин деловања планета. Будући да је сваки знак носио одређене квалитете, узимали су се у разматрање при дефинисању манифестације планетарних утицаја у наталној карти. Како је више знакова носило исте или сличне карактеристике, груписани су на различите начине. Каматир у овом делу текста износи различите поделе знакова на основу њихових примарних и секундарних квалитета, који би додатно нијансирани тумачење наталне карте или служили у примени појединих астролошких техника.

50 Стрелац се појављује и међу усправним и међу косим знацима Зодијака, док бика нема ни у једној групи. Будући да се бик (Ταῦρος) традиционално убраја у „косе“ (George 2019, 167), треба га ту уврстити и код Каматира, уместо наведеног Стрелца (Τοξότης).

О воденим знацима.

Водени су Рак са Шкорпијом,
(345) а с њима, разуме се, и знак Риба.

О ѿройским знацима.⁵¹

Тропски је Ован, и Рак се такође рачуна,
а трећи је Вага, заједно с Јарцем.

О двојним знацима.⁵²

Двојни су, наиме, Близанци с Девцом,
а такође и Стрелац, заједно с Рибама.

О чврстим знацима.⁵³

(350) Чврсти су Бик заједно с Лавом,
Шкорпија, а четврти је Водолија.

О човеколиким⁵⁴ знацима.

Човеколики су Близанци заједно с Девцом, и Вага,
и половина Стрелца, а такође и знак Водолије.

О ѿлуласним знацима.

(355) Полугласни су: Лав, Стрелац,
и као трећи – Јарац.

О ѿласовним знацима.

Звучни су: Ован, Бик, Близанци,
Девца, Вага и Водолија.

О немим знацима.

(360) Неми су: Рак, Шкорпија,
и као трећи – Рибе.

51 Под тропским знацима подразумевају се они који се данас називају кардиналним – њима започињу одговарајућа годишња доба (пролеће знаком Овна, лето Раком, јесен Вагом и зима Јарцем). То је нарочито уочљиво при преласку са сидералног на тропски Зодијак, односно на онај у којем су знаци поравнати с почетком годишњих доба и усклађени према положају еквиноција и солстиција (Brennan 2017, 217).

52 Двојни знаци се данас називају променљивим и означавају крај одговарајућих годишњих доба. Двојним се називају због сложености својих представа – Близанци у виду две људске фигуре, Девца као девојка с класом пшенице, Стрелац у форми хибридног бића (кентаур) и, најзад, две рибе које плове у супротним правцима стајале су као слика за последњи од дванаест знакова (Brennan 2017, 217).

53 Чврсти су данас познати као фиксни знакови и одговарају средишњем периоду годишњих доба (Brennan 2017, 217).

54 Антропоморфним.

О нейлодним знацима.

Неплодни су: Лав, Девица,
 Јарац, и Водолија,
 а исто тако и Бик.

О койненим знацима.

Копнени су: Бик заједно с Раком,
 (365) па Лавов знак, као и Стрелац.

О јаловим знацима.

Јалова је Девица заједно са Стрелцем,
 Јарац, и Лав с Водолијом;
 а рачунај ту и знак Бика.

О ѿлодним знацима.

Плодни су: Рак, као и Шкорпија,
 (370) а с њима, наравно, и знак Риба.

О фистулозним знацима.⁵⁵

А фистулозни међу знацима су:
 Рак, Вага заједно са Шкорпијом,
 а такође и Стрелац, са знаком Риба.

О крилаѿим знацима.

Крилати су, дакле, Близанци, заједно с Девицом.

О значењу дванаесѿ месѿа.

(375) Сада научи речи о дванаест места,
 тајне које долазе из књиге Селех.
 Мудра учења деле небеску сферу
 на дванаест делова, повезаних међусобно.
 Најпре су рекли: место што се уздиже,⁵⁶
 (380) онај део где Хелије, стигавши, започиње дан –
 тај зову, с разлогом, осматрач часа;
 јер он објављује почетак свега:
 и тела, и душе, и самог животног пута.

55 Није сасвим јасно шта се подразумева под придевом *σφύγγος*, који је изведен од именице *σφύγξ* (фистула, цев, канал, фрула). Будући да је фистула медицински термин који се среће у хеленистичким медицинским текстовима, па чак и астролошкој медицини код Птолемеја и Реторија, могуће је да су се наведени знаци у Каматиrowом тексту односили или на сазвежђа која владају одређеним деловима тела повезаним са специфичним каналима, или радије сазвежђима која наговештавају „обољења канала“.

56 Прва кућа.

- (385) То је најпре светлост што се из таме
прва појављује у свету, као што се дете рађа из утробе.
Када Хелије у овом месту стигне до осматрача часа,
зраком обасјава сву земљу и мудри га називају местом живота
и телесног облика.
- (390) А друго место,⁵⁷ које после овога долази,
зову злом Капијом Ада,
јер је одвраћено од осматрача часа.⁵⁸
Оно је близу постављено,
- (395) односи се на војску и на новац, јер од њега почиње повратак ка осма-
трачу часа.
Кроз друго место велики Хелијев диск
трчи и одмах се уздиже ка осматрачу часа.
Треће је опадајуће место,⁵⁹
одмах следи након њега у истом поретку,
- (400) означава најближе путовање,
и говори о сродницима.
Четврто је и средиште земље,
место темеља, грађевина и станишта,
и место земље и родитеља,
- (405) и свега скривеног у земљи дубоко.
Оно предсказује и крај свих ствари.
Пето је узлазно место,
близу је средишта земље постављено,

57 У тексту поеме у овом делу постоји недоследност с традицијом која је исправљена у преводу. Почетни стихови о другој кући (месту) говоре како је она место живота и телесних облика, што се у хеленистичкој астрологији везује за прву кућу, односно место асцендента. Након тога, започиње део посвећен трећој кући као пољу које се односи на војску и новац, иако су то значења везана за другу кућу. Да је дошло до модификације Каматиоровог текста у овом рукопису указује чињеница да је и наредна кућа обележена као трећа, те имамо две куће различитих значења, а опет означене као исто место.

58 Асцендент не види другу кућу.

59 У зодијачком кругу, планете током године круже у обрнутом смеру од казаљке на сату. Међутим, ако се замисли дневна ротација хороскопског круга, којом се одређују асцендент и распоред кућа, треба је посматрати као кретање у смеру казаљке на сату, јер планете излазе на источном, а залазе на западном хоризонту. Прва (место асцендента), четврта, седма и десета кућа, тзв. угловне куће, најмоћније су и представљају осовине у односу на које се посматрају остале. Због кретања у смеру казаљке на сату (ка западном хоризонту), када се угловна кућа нађе на највишем положају круга (место десете куће), делује као да она која је на месту девете „пада“, будући да се спушта ка хоризонту, док се „пење“ она која је на месту једанаесте. Зато су, као што ће се видети у Каматиоровом тексту, трећа, шеста, девета и дванаеста називане кућама у опадању, а друга, пета, осма и једанаеста кућама у успону или узлазним кућама (Brennan 2017, 328–331).

- (410) и сасвим је пријатељско осматрачу часа,
 јер га гледа у облику тригона,
 и потпуно се с њим меша.
 Оно означава децу и пријатељство.
 Шесто је зло опадајуће место,
 (415) јер га осматрач часа не види,
 а Хелијев диск у њему пада
 кад прође седмо.
 То је место робова и тешких болести.
 Седмо стоји насупрот осматрачу часа.
 (420) То је место противника и супружница,
 поље борби и штете за осматрача часа.
 У њему, ако се нека звезда задржи,
 може бити штетна – непријатељска за осматрача часа.
 (425) Осмо је место смрти.
 Оно је узлазно у односу на седмо.⁶⁰
 Оно означава страх и горчину смрти,
 јер је одвраћено од осматрача часа.
 Оно указује на наслеђе мртвих,
 (430) на изгубљено благо и ствари,
 на древна и тајна знања,
 и такође на војску противника.
 Девето место је опадајуће,
 (435) и означава веру, путовања,
 и снове, као и учења мудрих.
 Десето је твоја средина неба,⁶¹
 место господара, части,
 и разних врста делатности.
 (440) Једанаесто је узлазно место,
 јер кроз њега велики Хелијев диск
 одмах узлази ка центру небеског свода.
 Оно говори о пријатељима и надама,
 које обећавају добар исход,
 (445) срећу у богатству и власти,

60 Осмо је традиционално опадајуће место (кућа). У тумачењу наталне карте, хеленистички астролози су тему сваке куће могли да дефинишу и посредством неке која јој претходи. Тако, на пример, осма кућа је уједно и друга од седме. Како је једна од тема друге куће новац онога који је представљен првом кућом (асцендентом), тако је и тема осме новац оних који су представљени седмом. Када се на овакав начин посматра осма кућа (као друга од седме), она заиста и постаје узлазна у односу на седму, јер је друга узлазна у односу на прву (George 2022, 635).

61 Средина неба (*Medium Coeli*) највиша је тачка еклиптике.

и подршку моћних у царским палатама.

Дванаесто је опадајуће место.

Када је Хелије прошао средиште,

(450) повија се и улази у ово поље.

Оно означава зло путовање,

страшне непријатеље и пород четвороножаца.

Јер и оно је одвраћено од асцендента.

О поређењу месца.

Тако, пошто постоје четири угла,⁶²

знај да је угао осматрача часа најмоћнији од свих,

(455) снажнији од остала три.

А звезда која се затекне у њему добија снагу,

више него све остале у кругу,

и има већу важност и више значења.

(460) После овога долази угао средине неба,

па затим трећи угао – седмо место,⁶³

а потом угао четврти од осматрача часа.

А од осталих места,

знај да је једанаесто најчасније и највредније.

После њега долази пето, па опет девето.

(465) А од преосталих пет,

треће поље опет је најбоље,

јер гледа осматрача часа под углом хексагона.

Осмо место је најгоре, јер носи патњу,

(470) пошто је одвраћено од осматрача часа,

као што је и шесто веома лоше поље –

у њему се Ареј радује, доносећи зло.

Дванаесто поље је такође врло злокобно –

у њему се посебно радује Крон,

(475) који се весели најгорим несрећама смртника.

О подели крућа.

Круг се, у свако време, дели

на четири дела, како је већ записано.

Први део круга, научи,

62 Угао асцендента је место изласка знака на источном хоризонту у тренутку рођења, а насупрот њему је тачка заласка на западном хоризонту у седмој кући (десцендент). Супротно *средици неба* (MC), као највишој тачки еклиптике, стоји најнижа тачка (испод земље) из перспективе посматрача. Угловна места (куће) најјачи су положаји у наталној карти (Brennan 2017, 325–327).

63 Десцендент.

јесте цела четвртина која почиње од осматрача часа,
 (480) и протеже се све до *средине неба*;
 то је источни, мушки део, који хита у кретању.
 Други део почиње од *средине неба*
 и иде до седмог места;
 то је женски, јужни, силазни део.
 (485) Трећи, опет, почиње од седмог места,
 и протеже се до четвртог;
 то је западни, мушки, и убрзано се креће.
 Четврти, опет, почиње од четвртог места,
 и иде све до моћног места осматрача часа;
 (490) то је женски, северни, опадајући део.

О две небеске хемисфере.

Кад поново поделиш сферу на два дела,
 знај да је горњи део сфере онај који,
 крећући се одмах од осматрача часа,
 прелази кроз десето место и стиже до седмог –
 (495) тај део се код свих зове десни.
 А као доњи део, знај, почиње од седмог места,
 пролази кроз четврто, и враћа се до осматрача часа –
 и тај део се код свих назива леви.

О успону и паду крућа.

(500) Успон круга, сазнај сада,
 почиње из подземља,⁶⁴ преко осматрача часа;
 и досеже све до средине неба.
 А ако желиш да научиш о паду круга,
 знај да он почиње од средине неба
 (505) и води назад до четвртог места, али преко седмог.
 Сада си научио казивања о дванаест места.

О деловању звезда у дванаест̃и месѣа.

(507) А сазнај и речи о звездама,
 које своје деловање врше у сваком од места.

О Крону.

Ако се звезда Крона затекне у месту осматрача часа,
 (510) она показује бригу из нужде и тугу,
 јер човек бива принуђен да се бави туђим пословима.
 Ако се Крон затекне у другом месту,

64 Четврте куће.

означава бригу због губитка
животних добара и материјалних ствари.

(515) У трећем месту доноси зло од сродника,
јер он ствара велику смутњу међу њима.

Ако се Крон појави у четвртом месту,
он се односи на воде земље,
и најављује благо скривено у тами.

(520) Ако се Крон затекне у петом месту,
доноси свађу унутар породице,
и изазива поделу међу ближњима.
Ако се нађе у шестом, најављује болест
и дрскост слугу према господару.

(525) Ако Крон буде у седмом месту,
доводи до потраживања туђег,
и до срамних дела сопственим рукама.
У осмом месту доноси питања наслеђа
и тужбе због добара,
и показује велику муку код оних који су болесни.

(530) У деветом месту означава питања неповерења,
и предсказује губитак вере.
Такав човек бива или давитељ или лопов,
и показује тугу и дуго путовање.
У десетом месту доноси нерад,

(535) показује тугу и силазак
са славне царске власти,
и патњу у дуготрајном заточеништву.
Ако је Хелије господар тог места,
одмах следи смрт од стране владара.

(540) То Селена и Зевсу носи.

А ако је Афродита господарица десетог места,
биће брзо ослобођен из затвора,
али ће поново претрпети штету од владара –
јер Афродита искрено воли Крона,

(545) пошто је Вага њено право седиште,
а узвишење припада најстаријем – Крону.
Ако Ареј завлада тим местом,
одмах доноси смрт – али неправедну.

Јер Ареј воли Кронову звезду,

(550) а Крон пак гаји непријатељство према Ареју.
Ако је пак Хермес господар десетог места,
он доноси штету речима лажних сведока,

- а у облику с Арејем,
доводи до казне бичевањем,
(555) ако је с Арејем и Хелијев диск.
Хермес у тим положајима доноси знак
одузимања добара од стране владара,
у вези са стварима присутним у животу.
Јер Хермес стоји изнад Хелија
и показује склоност ка подмуклости,
(560) и открива крађу и лажне исказе.
Диск Хелија стоји супротстављен Крону,
јер је његова звезда супротна Хелијевом сјају:
пошто је блистав диск Хелија,
а Крон испуњен мраком и сенком.
(565) Ово, дакле, важи ако Крон узме десето место,
пошто је прошао осталих девет.
А ако Крон узме једанаесто место,
он показује штету од стране пријатеља
и неуспех у надама.
(570) Показује патњу која долази од пријатеља,
и неуспех у надама.
У дванаестом доноси несрећу,
затвор, пораз и дуготрајне окове,
а такође означава да ће човек бити поједен од звери.
(575) Ово је оно што Крон показује у дванаест места.

О Зевсу.

- А ако се Зевс затекне поново у месту осматрача часа,
он указује на разумност, побожност и поштовање,
и на смерност све до краја живота.
Он је дародавац добара и велике моћи.
(580) А у другом месту најављује богатство.
У трећем, доноси срећу,
од љубави браће и оних који воле,
и чини да човек још више ужива у путовањима.
У четвртом доноси наследство,
(585) добитак од земље, добара или здања,
и благо, а такође води добром завршетку,
и укида свако зло које доноси Крон.
У петом месту је весник радости,
од потомства и од деце,
(590) а испоставља се и као узрочник богатства;

јер пето је место дарова,
и означитељ састава⁶⁵ осматрача часа,
стојећи насупрот једанаестом.

А у шестом је весник здравља,

(595) и доноси послове од стране слугу,
као и од животиња четвороножних,
и кроз те околности човеку може донети велики углед,
јер управо у тим стварима Зевс показује своју добру силу.
У седмом доноси велику радост од жена
и најављује лепе ствари,

(600) и смерност од властите жене,
а такође и победу над противницима.
У осмом доноси губитак новца,
и победу додељује супарницима.

Јер Зевс се не радује у осмом месту,

(605) пошто је ово место смрти.
У деветом месту, ако се Зевс ту нађе,
даје радост на местима далеких путовања,
и показује велику побожност, а такође
доноси успех у сновима,

(610) и указује на висока учења.
У десетом дому поново најављује богатство,
и додељује већи узлет положаја,
и објављује љубав која долази од свих,
и постаје извор многих лепих дарова.

(615) У једанаестом најављује радост,
али са стране пријатеља и пријатељства,
и најављује испуњење свих нада.

У дванаестом најављује сиромаштво,
а доноси и поробљеност и понижење,

(620) и супротстављање од великог мноштва народа,
и жалост због слугу или због четвороножних животиња.
Зевс ово све доноси у дванаест места.

О Ареју.

Ареј ако се нађе у месту осматрача часа,
наговештава охолост, немир и тугу,

(625) доводи до бриге и пропасти у стварима,
до незахвалности народа,
дела злобе и врло развратних поступака,

65 Темперамента.

- смрти од крви или зле болести,
предузимања многих ствари,
(630) а на крају – потпуни неуспех.
У другом месту наговештава крају;
ако је то дом Афродитине звезде,
ту крају треба схватити као везану за вагу и мерење.
Ако је то дом Зевсов, схвати ту крају
(635) као повезану с трговином и пословима.
Ако је то дом Кронов, поново указује
на лопове или провалнике.
Ако је то дом Хермеса, доноси
лажна сведочења и обмане,
(640) на штету сваке врсте поверења.
У трећем месту наговештава немире
у кући и међу рођацима и пријатељима.
Он сâм није узрок борбе;
али доноси бригу и страх
(645) било због љубљених особа, било због путовања.
У четвртом месту Ареј најављује убиства,
доноси клеветничке оптужбе,
да човек испадне злочинац или убица;
и током читавог живота
(650) биће му придружена стална али одмерена патња.
У петом дарује децу рођену из разврата,
и наговештава њихово убиство,
доноси бол због деце и неспокојство.
У шестом наговештава болест,
(655) у складу са својим небеским темпераментом,
објављује бол због четвороножних животиња,
и доноси велику бригу због слугу.
У седмом месту наговештава немир,
доноси супротстављање и штету
(660) због жена и њихових развратних понашања,
а у настојањима и подухватима доноси несрећу,
а непријатељима дарује срећан исход.
У осмом Ареј наговештава одсецање ногу,
или обе руке,
(665) као и срамоту и мржњу од народа,
и несрећу због наслеђа и разних добара
која се с тим повезују.
У деветом месту објављује ратоборне људе,

опасне разбојнике, развратне и пијанце,
(670) и неповољне исходе снова.

У десетом доноси падове,
окове и патњу нанету од владара,
и клеветнике против човека најављује,
казну бичевањем изречену од стране цара,
(675) и уз њега увек борави лепа несрећа.

У једанаестом месту доноси опет неуспех,
штету у надама и од самих пријатеља.
У дванаестом доноси пропаст послова,
много непријатеља и лоповске поступке.
(680) Ареј ово даје у дванаест места.

О Хелију.

Ако би Хелије дошао у место осматрача часа,
говори о царској власти и блиставој срећи,
доноси част и многа достојанства.
У другом месту означава нагле промене положаја,
(685) од владарево милости до губитка живота.
У трећем доноси разрешавање спорова,
свега што се тражи од владара,
и указује на наставак благостања.
У четвртом опет најављује благо
(690) и велику част због уздицања;
а ако је у питању трагање за несталим,
најављује проналазак онима који траже.
У петом месту доноси вести о деци,
и доноси част и благодат из властитих извора.
(695) У шестом пак доноси слугама промене положаја,
и тугу и бригу због ништавних ствари.
У седмом доноси дарове од владара,
као награду за нешто што је тражено.
У осмом најављује смрт владара
(700) и многе лоше падове,
као и губитке међу владајућима и њиховим намесницима.
У деветом указује на веру у Бога, на анђеле.
У десетом месту – на моћ царске власти,
велику част и уздицање у достојанствима.
(705) У једанаестом доноси весеље
свима који се надају,
испуњење нада без много труда.
У дванаестом месту, ако Хелије поново доспе,
доноси убиство владара,

(710) пад самог царског ауторитета,
ужасне падове слугу,
и неких других, осим оних који су већ понижени.
Све ово чини Хелије док пролази дванаест места.

О Афродити.

Ако видиш Афродиту како се уздиже у место осматрача часа,
(715) знај да она наговештава блиставу одећу,
велику радост и веома повољну срећу,
мирисе, драго камење, бисере и злато,
шаљивције и беле предмете од сребра.
Јер ова звезда се радује осматрачу часа
(720) у било ком знаку у који падне.
У другом месту доноси обиље добара,
велику радост из женског дела породице,
док оскудицу не доноси са собом у стварима.
У трећем доноси пожудну љубав,
(725) много пријатеља – а од лоших догађаја,
неко би то назвао гозбама и свадбама.⁶⁶
У четвртом је узрок брига,
велике туге – осим ако је реч о мајкама.
Тако бар кажу најмудрије речи,
(730) јер четврто, пето и дванаесто место припадају истом реду,
у којем Афродита доноси радост,
и крај је леп упркос бризи.
У петом она показује ствари о деци,
велику радост и падове у вези с децом,
(735) јер радост коју даје у петом месту
бива на крају обојена бригом и тежином туге.
У шестом указује на разне болести,
опасности у вези са слугама и слушкињама,
и патњу мајки она ту предсказује.
(740) Ако би је неко питао око озбиљне болести,
нека онда најави оздрављење ускоро,
јер та звезда је наговештај вишег добра –
Афродита је благотворна,
чак и кад се нађе у најгорем месту.
(745) У седмом наговештава законити брак,
велику радост од жене,
успех у неком траженом питању.

66 Односно, не постоји могућност за лоше догађаје.

Ако је у двојном знаку, најављује заједништво.

У осмом доноси смрт мајки –

(750) јер је налик на звезду Селене.

И знај да, ако је реч о питању болести
и Афродита се нађе у овом злом месту,
одмах наговештава смрт од болести.

То исто важи и за Зевса, јер је осмо место

(755) противно његовој природи,
оно доноси његово слабљење и понижење.

У деветом најављује жељу,
посебно у вези с путовањима,
вером и учењем мудрих наука,

(760) а такође и врло истините снове.

У десетом месту доноси славу од владара и
велику част од високих званичника.

У једанаестом наговештава љубав
и пријатељство од угледних људи,

(765) испуњење највећих нада
и велику радост од владара.

У дванаестом доноси опасности и штете,
злобно непријатељство од стране жена.

То Афродита чини у дванаест места.

О Хермесу.

(770) Ако се Хермес затекне у месту осматрача часа,
наговештава учено знање или разумевање речи,
и добре исходе случајних сусрета,
наговештава и писаре царске,
јер се ова звезда радује у положају осматрача часа.

(775) У другом месту доноси славу од владара,
и живот кроз књиге и списе.

У трећем означава браћу.

У четвртом доноси бриге и жалости
због претходних непријатних речи,

(780) и увреде због украденог новца,
у порукама упућеним пред великаше.
А исход ће бити више рђав него добар,
јер Хермес се у овом месту не радује,
чак и ако је стигао у свој знак.

(785) Ако се затекне у петом, наговештава списе и беседе,
узвишене разговоре о важним људима и посланствима,

као и срећу и лепо весеље.

Јер пето место је тригон осматрача часа,

у којем се, како рекосмо, Хермес радује.

(790) У шестом доноси невоље и зла за смртнике,

побуне слугу против господара,

и указује такође на оне који су у оковима.

У седмом месту доноси велику смутњу

(795) од стране жена и злонамерну поквареност,

и указује на ружну навику пожуде према мушкарцима.

У осмом доноси непријатељске невоље,

злу завист – али од суседа,

јер је осмо увек сусед седмом месту,

(800) као што је и друго сродно осматрачу часа.

Увек наговештава и лажна сведочења

у питањима наслеђа и добити.

У деветом доноси разумевање речи,

мудрост и изучавање звезда,

(805) похвалу или пријатељство од зналаца.

У десетом месту доноси славу од владара,

и велику част уме да наговести,

јер такав ће бити као царски писар –

биће онај који све управља руком својом.

(810) У једанаестом месту доноси радост од пријатеља,

савезништво ради добитка у пословима;

а већина пријатеља биће млади –

јер Хермес увек младе најављује,

ма где се у кругу нашао.

(815) У дванаестом наговештава болести,

велику патњу, тугу немалу,

умну слабост и врло лакомислене умове,

тугу од неумерености и од четвороножних животиња.

Тако се понаша Хермес, пролазећи кроз дванаест места.

О Селени.

(820) Надаље, и о Селени ваља говорити.

Ако видиш Селену како се уздиже у месту осматрача часа,

знај да она тела чини млитавам;

наговештава успех у делима,

промене места у друге крајеве,

(825) и велику радост од стране жена.

У другом месту показује многу бригу,

- због губитка неких ствари,
тешка заточења у тамницама,
(830) и тражење ствари које су изгубљене.
У трећем доноси радост и весеље,
и ликоване од стране владара,
сјајну част од појединих великаша,
и добар исход за питања постављена.
(835) Јер Селена се радује у трећем месту,
и означава лепа збивања и далека путовања,
као и чисту љубав истинских пријатеља.
У четвртом месту више током дана,
(840) ознака је бриге због многих ствари.
Али ако је питање⁶⁷ у самом почетку,
касније доноси радост и дуго весеље.
Ноћно питање, међутим,
и на почетку и на крају означава пропаст.
(845) Ако се пита за новац у земљи скривен,
прориче налазак, и то ускоро.
У петом месту, питање треба поставити ради деце:
ако је дан – реч је о женској деци,
(850) ако је ноћ – о мушкој,
јер Селена ноћу има мушку природу,
док је дању женска, како веле мудра учења.
Доноси и велику радост због добрих потомака
и због дугог путовања.
(855) У шестом месту, нарочито ако је реч о слушкињама,
одговара на питања о слугама,
и о користи од четвороножних животиња,
и снази тела здравог и снажног.
(860) Но Селена није склона овом месту,
јер ту више ужива Ареј.
Ако ипак Селена запоседне тај положај
и питање се односи на болест,
а она је у добром облику с добрим звездама,
(865) наговештава оздрављење.
Ако је питање пак о великим стварима,

67 Стихови посвећени Месецу посебно се осврћу на његову кључну улогу као сигнификатора у хорарној астрологији. Хорарна астрологија је грана традиционалне астрологије, која се користи за одговарање на конкретна питања. Астролог саставља наталну карту за тренутак када је схватио шта питача занима да сазна, те на основу положаја планета, и посебно Месеца, тумачи одговор. Стога, потенцијална питања која се у стиховима помињу односе се на улогу Месеца у хорарној астрологији (в. George 2019, 322).

ово место ништа добро не обећава.

У седмом доноси весеље и радост,

(870) од жене срећу, брак законит и пун снаге.

Селена ужива у том положају,

јер та је тачка западна, сведочи снагу

кад је реч о женама; то је четвртина круга

влажна и женска у својој природи.

(875) У осмом месту доноси пропаст имања,

говори о паду великаша и царева,

наговештава нестабилност у стварима,

предсказује преврате и немире у држави.

Ако је Селена у том тренутку и владарка

(880) осматрачу часа,

најављује лажи, крађе, зло изгнанство,

црну визију, страх и демонске сенке,

говори о безумним магијским речима,

(885) о болестима ума, о лудилу, душевном злу.

У деветом месту доноси кратка путовања,

пресељења с места на место,

и ствари које се тичу власти и части,

као и знање мудрих наука.

(890) Ако се затекне у знаку Хермеса,

казује о мудрој вештини астролога,

рачунању и бројевима.

Ако је у знаку Крона,

(895) казује о изради лажног злата, сребра и других метала.

Ако је у знаку Ареја,

показује коваче оружја.

Ако је у знаку Зевса,

казује о снажном човеку,

(900) наоружаном књигама најсветије вере.

Ако је у знаку Афродите,

наговештава женске вештине и најразвратније песме.

Ако је у знаку Хелија,

(905) казује о власти и блиставом достојанству царства.

У десетом месту, ако је питање дању,

брз успех у траженим стварима, али без владаревог одобрења.

Јер Селена се ту не радује, то је место Хелијеве светлости.

Ако се Селена нађе у десетом месту на почетку подухвата,

(910) као да неко стиче власт, она одмах означава пад.

Ако у таквом положају тражиш нешто од жена,

лако ћеш то добити.

У једанаестом доноси радост

(915) од браће и пријатеља,

и успех у свим надама.

У дванаестом месту предсказује страх,

тугу и бригу због веома лоших ствари,

или због заточења.

(920) Јер Селена се овде не радује, то је место Крона.

Означава складиште многих ствари и оштећење од супротне стране.

Ако се Селена ту нађе на почетку неког питања,

и ствар се не изврши одмах, у два или три дана,

знај да се неће довршити.

(925) Она спречава повратак странаца

и доноси знаке несрећа,

али наговештава и ослобођење из окова.

Ако се то ипак не деси,

(930) значи пропаст која дуго траје,

и чији је крај смрт.

Ово су ствари које Селена доноси у дванаест места.

Тако, рекоше, казују предања Вавилонаца.

Ти пак мешај утицаје звезда,

(935) моћи знакова и места,

и према томе казуј исходе ствари.

Ако доброћудне звезде владају тим местима,

реци више добрих ствари.

(940) Ако се пак ради о местима пада и слабости,

или ако настаје супротстављеност између знакова,

кажи да је добро тиме умањено.

О Селени и остјалим звездама.

О местима си сазнао оно што књига каже –

сад послушај и о звездама нешто више.

(945) Знај да Селена бива вођ и путовођа,

јер је њена сфера најниже међу свим,

и најближе људима она се креће,

доносећи чист лик самог света.

Јер као што све у животу почиње

(950) из непотпуног и тек почиње да ниче,

а затим расте, па после опада –

тако и Селена по слици све то показује.

Узми је, дакле, као водиљу и гледај:

ако ти је Селена добра,

- (955) доноси добро; а зло, ако је под злим утицајем.
Јер суд о злу потиче од злоћудних звезда⁶⁸ –
њихова се смеша не остварује складно:
хладноћа и суша у њима преовлађују,
а и претерана жега
- (960) и сувоћа долази од рђаве мешавине.
Но Селена чини добро ако се затекне у месту
или узвишењу неке злокобне звезде,
јер зло слаби у њиховој мешавини.
Доброћудна звезда⁶⁹ пак има умерен састав,
- (965) зато и чини добро, то је очито.
Астролози, као што знаш, говоре
да су добри крајеви дар неких звезда,
док друге, опет, воде ка супротном.
Доброћудна, дакле, дели добре дарове,
- (970) а злоћудна пак све зло доноси.
Све у складу с облицима,⁷⁰ треба пазити строго,
а не само по телесном положају у Зодијаку.
Забележи до колико степени досежу тела звезда.
Хелијев диск досеже према напред
- (975) до петнаестог степена круга –
и позади се исто толико пружа.
А Селена има дванаест степени
и спреда, и опет позади исто.
Крон и Зевс имају по девет степени,
- (980) а Ареј осам, и спреда и позади
равномерно осам са сваке стране.
Хермес и Афродита оба,
седам степени и спреда и позади.
А злоћудна, што зло чини звезде која показује шта питање значи,
- (985) кад је у месту опадајућем, мању штету предсказује,
доносећи умерен страх или стрепњу.
Ако пак гледа из тетрагона или супротстављености,
тада ту штету већу објављује –
а најгоре је ако је смештена у угловној кући,
- (990) јер они већу силу додељују.
Ако видиш Селену како празно путује,⁷¹
објави лењост, неуспех и неспретност;

68 Малефика.

69 Бенефик.

70 Аспектима.

71 Без аспеката.

јер таква конфигурација више указује
да ће будућност бити без учинка у делима,
(995) а прошлост, напротив, означава опадање.

Положај у којем се налази све одређује.

Звезда у сопственом понижењу
носи жалост и пропаст или окове,
повлачи послушност у везама,

(1000) или отежава брзо разумевање.

А стајање⁷² пак показује скривену бригу,
унутарњу тугу или мучнину.

Злокобне звезде убрзо спречавају
да дође било какво добро или корист.

(1005) Ако је звезда под зрацима⁷³

или је застала, па се опет исправи,
онда злоћудна означава зло,
а доброћудна добро испуњење питања.
Ако је звезда која означава питање
у Кроновом седишту, најављује
спречавање и препреку.

(1010) Ако је Зевс у тропском знаку,
брзу и успешну реализацију доноси.

Ако се Селена по степенима споји
с неком звездом, па затим
образује облик с другом,

(1015) онда исход долази од друге звезде.

Ако звезда која означава питање
стигне у тридесети степен знака,
оном који следи после тога
преноси сву своју снагу.

(1020) А ако је већ у том знаку, онда још већу.

Јер снага звезда пребива у три степена:
у оном у коме је тренутно,
у претходном и у оном који следи.

Ако звезда која означава питање

(1025) прва образује облик с оном

72 Стационараност или стајање означава тренутак када се планета „заустави“ пре него што крене у ретроградно кретање.

73 Када се планета приближи Сунцу у распону од петнаест степени, говорило се да је „под зрацима“. Оваква позиција је неретко носила негативан предзнак, попут ослабљености планете да дела, или је пак сугерисала неку врсту тајновитости због тога што Сунце онемогућава њену видљивост. Ово није важило за конјункцију са Сунцем по тачном степену (Brennan 2017, 200–202).

кроз коју долази крај,
она која је прва образовала облик казује
да ће бити ометања на завршетку ствари.
Знај да је најјачи облик онај који образују више звезда.

(1030) Злокобна звезда која је у сопственом месту,
ако је источна и нектарена,
дели више добра но зла.

А ако злоћудна звезда има везу с питањем
и буде у облику са звездом Селене

(1035) или с господаром знака у који је запала,
ако гледа преко супротстављености или тетрагона,
доноси рђав завршетак.

Злоћудна која влада знаком,
ако се нађе у месту које јој је радосно –

(1040) у сопственом седишту или у узвишењу –
даје добар крај, али споро,
јер је ипак по природи зла.

Ако се пак затекне у осматрачу часа,
иако под зрацима, али у сопственом седишту

(1045) или узвишењу, наговештава велика зла и рђав крај.
Ако пак доброћудна доспе у облик
са злокобном, може јој ослабити зло,
али у добрим положајима јој је снага већа,
а у злим – мања.

(1050) Ако злоћудна стигне у облик
с добронамерном кроз супротстављеност или тетрагон,
она сече добра која је ова најавила.

Ако се доброћудна звезда затекне у опадајућем месту
и под зрацима је,

(1055) онда јој се доброта умањује.

Добронамерна у опадајућем месту, ако је под зрацима,
постаје као злоћудна.

Ако је у сопственом месту,
с примањем даје више добра,

(1060) као што злоћудна више умањује добро.

Ако се злокобне звезде нађу у знаку
који им ништа не доноси,
оне увећавају своје зло у већој мери,
као кад се затекну у својим местима –

(1065) у седишту, узвишењу или тригону,⁷⁴

74 Триплицитету.

- или у границама, осим у угловним местима,
где добронамерне звезде одмах преузимају снагу.
А доброћудне, ако се нађу у знацима
који им не дају никакав углед,
(1070) смањују своје велико добро.
Злоћудне у угловним местима,
или ако владају тим местима,
или гледају преко супротстављености
или тетрагона,
(1075) доносе пропаст и тешку штету,
још више ако наносе зло ономе ко има власт.
Ако се злокобна удружи са Зевсом,
он мења своју природу набоље.
Афродита то још не може да учини,
(1080) осим ако од Зевса прими највећу снагу.
Ако Зевс гледа место
у које су се сабрале зле звезде,
он разрешава њихова зла;
Афродита пак има моћ
(1085) да разреши зло Огњенога,
којега астролози зову Ареј.
Ако се злокобна звезда затекне у злом месту,
она двоструко зло дели.
Ако је звезда Селене господар осматрача часа,
(1090) па је у облику са злоћудним звездама,
било у тетрагону, било у супротстављености,
или ако је с њима састављена као у састанку,⁷⁵
ако их гледа у тетрагону,
може донети тешку несрећу.
(1095) А ако потом доброћудна уђе у лош облик с њима,
она даје ослобођење од зла.
Исто важи и за тригоне,
када су доброћудне међу најгорим звездама.
Звезда која је у Хелијевом сјају,
(1100) а стигла је унутар петнаест степени,
има слабу снагу због његових зрака.
Ако је пак у изједначеним степенима с Хелијем,
тада је јача у својим делима.
Звезда која прође кроз Хелијеве зраке

75 Конјункцији.

- (1105) и стигне до петнаестог степена,
јутарња је и снажна у делима.
Доброћудна, ако дође у осмо место,
не даје ни добро ни супротно;
а злоћудна, ако падне у то место,
(1110) још више уме да увећа своје зло.
Ако се затекну у чврстим знацима,
чврст исход дају свим делима.
А ако у двојним,
често бацају несталност;
(1115) у тропским знацима
исходи су непостојани.
Звезда која је стала,
више но под зрацима,
даје неуспех започетих ствари;
(1120) застала пак, која се исправи,⁷⁶
даје добар крај започетих дела.
Знај и ово: свака звезда која уђе у питање,
ако Селена од злоћудне звезде
буде оштећена, има страشان обрт у срећи.
(1125) Ако пак Селена доспе у такав облик,
штета у опадајућим местима је слаба;
јер и злоћудна, ако нашкоди звезди
у месту опадања Селени,
носи страхове и наду у зло,
(1130) али сада не доноси ни стварно зло ни страх.
У угловним и моћним местима,
даје страх од телесне повреде
и несрећу у делима која се сада чине.
Свака звезда која се са Селеном сједини
(1135) даје завршетак свим питањима.
Ако је Селенина звезда у облику с осматрачем часа,
а они се налазе у супротстављености у својим местима,
то казује да онај ко пита има
тешку жалост у срцу.
(1140) Ето ти сада из књиге Селех
тајанственије речи математичке:
Ово су мистериозни говори звезда.
Слушај, дакле, и о жребу среће,
како је записао Меслас Вавилонац.

76 Крене у добром смеру.

*О жребу среће.*⁷⁷

- (1145) Жреб среће заједно са својим господаром
означава само људска тела,
као што рекох да означава и осматрач часа.
Када господар среће или сáм жреб среће
није у облику са злоћудном звездом у кругу,
- (1150) нити је под зрацима Хелијевих зрака
на рођењу детета,
хоће да сведочи о добром телесном развоју.
Ако ли је супротно пак, сазнај да је неухрањено;
а ако се однегује, крај живота биће зао.
- (1155) Ако, дакле, срећа стигне у место осматрача часа,
а при том је повређена лошим обликом, доноси више зала;
ако ли је пак подржана повољним обликом, расподељује добра –
леп облик, богатство, уживање у животу.
Ако се нађе у другом месту
- (1160) и ако се обликовано нађе тако да је
господар жреба среће или сáм жреб среће
или светла светиљка Селенина,
или блесак светлосечног Хелија,
у добрим облицима, то означава
- (1165) добру проточност у новцу и стварима.
Ако, дакле, Селена с Хелијем
буде у облику, умножава живот
и дарује част од стране царева.
А ако се пак нико од набројаних горе
- (1170) не обликује као добротвор жребу среће,
означава сиромаштво и лишеност ствари;
а ако буде повређен, даје више зала.
У трећем месту пак ако се жреб среће нађе,
и ако је добро постављен, означава браћу
- (1175) лепу и добру, срећну у животу;
ако је повређен, предсказује зла;
ако је пак господар трећег места повређен,

77 Кλῆρος τύχης, у директном преводу жреб среће, данас је познатији као тачка среће или део среће. Његова позиција се израчунава у односу на места Сунца, Месеца и асцендента, а битну улогу има доба дана рођења појединца – да ли је реч о дневној или ноћној наталној карти. Док је однос и позиција планета у наталној карти одражавао идеју судбине оличену у Мојрама (богињама усуда), тачка среће је уводила у систем идеју богиње Тихе (добре или лоше среће засноване на случајности). Отуд и име жреб среће, које сугерише коцку (George 2022, 995). Постојали су разни жребови, али је тачка среће, уз тачку духа, највише коришћена (Brennan 2017, 511–535).

- или се нађе под зрацима Хелија,
кажи да овај у животу браће нема.
Ако у четвртом месту жреб падне,
(1180) и ако је добро постављен, додељује добре родитеље;
ако је повређен, даје супротно.
Такође, наговештава дете које ће бити слабо неговано,
или да ће нега бити лоша, или да ће доћи споља.
Ако у пето место доспе и буде добро подржан,
(1185) даје срећу у зачећу деце;
ако је пак повређен – несрећу у деци.
У шестом доноси тескобу у животу;
ако је повређен, реци да доноси више зала.
Ако пак није у облику с
(1190) господаром осматрача часа или жреба среће,
знај да ће отаџбина у ропство пасти,
и да ће побећи у туђу земљу,
подвлашћен непријатељима и пресељен силом.
Ако се жреб среће са својим господаром повреди,
(1195) реци да ће заробљеницима бити горе у сваком погледу;
ако су добро постављени, бољи су крајеви
и означавају ослобођење из ропства.
(1200) Ако господар среће и осматрач часа
под зрацима буду,
треба да увек кажеш да је дете рођено неухрањено.
Ако ли је један од њих двојице под зрацима,
означава да ће се одгајити, али слабо, у болестима.
(1205) Ако у седмом месту жреб среће буде,
и ако је добро постављен с господаром,
из жена предсказује добра;
ако је повређен, обрнуто.
Ако је господар жреба среће под зрацима,
(1210) означава зла од супружника;
ако су повређени жреб и господар,
знај да никако неће имати жену.
И заиста, од жена предсказуј
супротстављања и несреће без мере,
(1215) рђаве речи и преко њих срамоту.
У осмом, ако се жреб среће нађе,
и ако је подржан, и његов господар је у
повољном облику с господаром осматрача часа,
треба рећи да добитак живота долази

- (1220) од мртвих и од мртвачких ствари.
 Ако не гледа пак господара осматрача часа,
 а осматрач часа сведочи месту
 посредством господара друге,
 знај да му се догађа
- (1225) расплињавање ствари које нису мале;⁷⁸
 ако је пак жреб у осмом месту повређен,
 предсказуј кукавицу, беспомоћног човека,
 који иде у опасности што уништавају живот
 због животних ствари и добитака;
- (1230) такође предсказује да је дете рођено неухрањено.
 У деветом, ако жреб среће стигне,
 даје одласке у туђине.
 Ако ли господар среће буде у том месту,
 не даје повратак у завичај.
- (1235) Ако је подржан, означава да доноси побожност
 и приближавање Богу; ако је лоше постављен,
 опет даје супротно од добара.
 У десетом месту ако се жреб среће нађе,
 даје корист у животу од цара;
 ако је у добром облику господар среће
- (1240) с господаром осматрача часа,
 реци да доноси многа добра,
 сјајну част и власт над моћима.
 Ако нема пријем у средини,
 реци да ће од народа имати мржњу;
- (1245) а ако је срећа с господаром повређена,
 предсказуј за живот зло и несрећу.
 У једанаестом, ако жреб падне,
 с господаром добро постављеним,
 и ако је у облику с доброћудним звездама,
- (1250) доноси све срећно,
 са снагом тела и здрављем.
 Ако је повређен, означава супротно.
 У дванаестом месту, ако жреб стигне,
 а господар среће буде повређен,
- (1255) означава да је новорођенче неухрањено и болесно.
 А ако је с њим господар осматрача часа,
 или је под зрацима, предсказује смрт.

78 Расипање имовине.

Ако пак господар осмог места стигне у то место
и њега повреди, реци да ће умрети
(1260) и од самога себе и од својих ближњих.
Ако је пак, повредивши жреб, господар жреба среће
ван угловног места, осим што је
одвратан самом жребу,
означава гушача и убицу људи,
(1265) и дрског човека против непријатеља.
Научио си сада и о жребу среће,
па нека се и реч о узлазном и опадајућем чвору
придода томе учењу.

*О узлазном и опадајућем чвору.*⁷⁹

Ако узлазни чвор наиђе на осматрача часа,
(1270) предсказује узвишење части и добра;
ако је добро постављен, расподељује још више добара,
када је пак лоше, увећава зла.
А ако опет опадајући чвор буде у месту осматрача часа,
означава човека ниског и рђавог по нарави,
(1275) иако заједно са злокобним звездама дели и добра;
а с доброћудним пак не доноси добра.
Јер му је пало у део да ову природу има –
да буде разделитељ мешавине звезда
с којима се измеша у дванаест места.
Ако узлазни чвор стигне у друго место,
(1280) означава увећање животних прихода;
ако је у повољном положају, више још увећава живот,
према томе како звезде бољу мешавину имају;
а ако опадајући чвор буде у другој, умањује живот
и доноси губитке од сопствених добара.
(1285) Ако узлазни чвор буде у трећем месту,
даје уздизање браће;
ако је добро постављен, већу част расподељује,
а ако је лоше, означава несрећу.
Добро и зло пак треба рећи
(1290) према томе какву мешавину имају звезде.

79 Узлазни и опадајући чвор (данас познатији као северни и јужни) представљају тачке где месечева орбита пресеца еклиптику. Узлазни (северни) чвор сматран је местом увећања и појачања, док је опадајући (јужни) чвор означавао губитак, слабљење и умањење. Пошто нису планете већ математичке тачке, њихово дејство се тумачило преко положаја у знаку и кући, као и кроз сведочења планета које се налазе у истом месту (Brennan 2017, 208–211).

Ако опадајући чвор буде у трећем месту, доноси
тешко зло и пропаст браће.

Ако узлазни чвор буде у четвртом,
обнављање домова или земаља расподељује,

(1295) заједно с добронамерним звездама.

Ако опадајући чвор буде у четвртом, напротив, означава рушења
и несреће очева.

Ако узлазни чвор стигне у пето,
даје велику радост у деци,
још више ако је са доброћудним звездама;

(1300) а ако опадајући чвор буде у петом, уводи супротно,
јер, ако се питање око тога постави, треба рећи „не“.

Опадајући чвор у петом месту
означава да ће жена побацити,
осим ако то време држе у својим рукама

(1305) сви добронамерници међу звездама.

Ако узлазни чвор стигне у шесто место,
даје срећу у четвороножним животињама
и снагу телесне моћи,
још више ако је с добрим звездама;

(1310) а ако опадајући чвор буде у шестом, обрнуто, означава
страшне болести од многих испарења.

Ако узлазни чвор стигне у седмо
показује разумне супруге;
а ако опадајући чвор буде у седмом, даје рђаву постељу,

(1315) мешање са женама најгорим,
и од жена клеветничке речи.

Ако узлазни чвор стигне у осмо,
даје власт у сопственом месту;
а ако опадајући чвор буде у осмом, доноси свађу са суседима,
и још више ако га с друге стране сагледа

(1320) Хермес или и Крон.

Ако узлазни чвор буде у деветом,
даје добар и дужи боравак у туђини
када је у добром облику са благонаклоним звездама;
а ако опадајући чвор буде у деветом, расподељује несрећу

(1325) и страшну тугу из дугог изгнанства.

Ако узлазни чвор стигне у десето место,
још више увећава уобичајену част
и даје велик добитак од моћника;
а ако опадајући чвор буде у десетом, све обрнуто,

- (1330) и још више ако је тада присутна Селена,
 означава тугу и губитак ствари.
 Ако узлазни чвор стигне у једанаесто место
 расподељује славу, радост и велико богатство;
 ако је присутан Хермес, доноси развратнике,
 (1335) безобразне, који чине недозвољена дела.
 Ако опадајући чвор буде у једанаестом, означава
 зло од стране пријатеља,
 и можда побачај женама трудним.
 Ако узлазни чвор стигне у дванаесто место,
 даје велики добитак од четвороножних животиња,
 (1340) још више ако је с доброћудним звездама,
 и велику мржњу од моћника.
 Ако опадајући чвор буде у дванаестом, обрнуто,
 означава још више мржње од горих,
 од људи ништавних и подлих у животу;
 (1345) а ако је доброћудна звезда присутна у том месту,
 даје добитак од најсиромашнијих људи.
 Ово све пише у књизи Вавилонца.
 Слава Богу који је подарио завршетак,
 и који ми је даровао и могућност да пишем.
 (1350) Подржи ме, Христe, руком својом у писању.

Закључак

Најпоузданији кључ за разумевање *Поеме о зодијачком крућу* даје сâм Каматир у прологу: некада „нејасну и веома тајну“ астролексију вавилонских посматрача звезда поставља „у добро уређено и прегледно знање, тако да они који истражују звезде могу је лако користити“ (ст. 25–28). Тај програмски исказ поема доследно испуњава. Њена дидактичка природа није спољашња етикета, већ је уткана у само ткиво текста: у императиве којима се читалац непрестано ословљава („научи“, „сазнај“, „запамти“, „учи даље“), у аутентичне поднасловe који омогућавају брзу оријентацију и у рекапитулације које обележавају пређене етапе учења („Сада си научио казивања о дванаест места“, „Научио си сада и о жребу среће“). Одрицање од уобичајених песничких украса – инвокација, поређења, каталога – није сиромаштво, већ методолошки избор аутора који пише за практичаре.

Распоред грађе открива промишљену наставну прогресију: од елемената система (Зодијак, седам планета, достојанства, аспекти, светли и

мрачни степени, класификације знакова), поема води ка учењу о дванаест места и, коначно, ка синтези – деловању сваке планете у сваком месту, жребу среће и лунарним чворовима. Кулминација те прогресије је експлицитан позив на самосталну примену: „Ти пак мешај утицаје звезда, моћи знакова и места, и према томе казуј исходе ствари“ (ст. 934–936). Каматир, дакле, не преноси само правила, већ обучава тумача. При томе сценарији које деленације претпостављају – питања о скривеном благу, о болести и оздрављењу, о браку, путовању или повратку из туђине – показују да поема није ограничена на генетлијалогију, већ да рачуна и са живом интерогативном праксом свога времена.

Дворски карактер поеме потврђује се изнутра, а не само посветом. Друштвени свет њених прорицања јесте свет царског двора: у десетом месту читамо о царској власти, части и достојанствима, о „смрти од стране владара“ и „казни бичевањем изреченој од стране цара“. Хермес у осматрачу часа наговештава „писаре царске“, а Хелије у дванаестом месту „убиство владара“ и „пад самог царског ауторитета“. Публика којој су такви исходи релевантни налазила се управо у окружењу Манојла I Комнина, чија је наклоност астрологији била позната и интелектуално брањена. Индикативан је и завршетак поеме: након хиљаду и триста стихова о Крону, Зевсу и „предањима Вавилонаца“, Каматир затвара текст хришћанском доксологијом: „Слава Богу који је подарио завршетак [...] Подржи ме, Христе, руком својом у писању“ (ст. 1348–1350). У том споју паганске планетарне номенклатуре, позивања на тајанствене вавилонске ауторитете („књига Селех“, „Меслас Вавилонац“) и хришћанске побожности, сажет је читав културни положај астрологије у Византији XII века.

Иако се у поеми препознају трагови Птолемеја, Хефестиона и, посредством Реторија, Антиоха и Доротеја, Каматиоров рад није механичка компилација. Његова оригиналност лежи у избору, распореду и педагошкој обради наслеђене грађе, којом се хеленистичка традиција преводи у употребљив приручник за византијску средину.

Будући да поема још нема критичко издање засновано на свих двадесет познатих рукописа, а по свему судећи није ни пренета у целини, овај први превод на савремени језик нужно је и интерпретативни рад: проблематична места тумачена су поређењем са сродним астролошким традицијама, а коментар је настојао да читаоцу приближи систем у којем технички термини функционишу. Тиме *Поема о зодијачком крују* постаје доступна као извор првога реда – не за историју астрономије као егзактне науке, већ за разумевање начина на који је техничко знање у Византији могло бити књижевно обликовано, педагошки организовано и уграђено у идеолошки хоризонт Манојловог двора.

Литература

- Brennan, Chris. 2017. *Hellenistic Astrology: The Study of Fate and Fortune*. Amor Fati Publications.
- Caudano, Anne-Laurence. 2012. „An Astrological Handbook from the Reign of Manuel I Komnenos“. *Almagest* 3 (2): 46–65.
- Caudano, Anne-Laurence. 2019. „Astronomy and Astrology“. In *A Companion to Byzantine Sciences*, edited by Stavros Lazaris, 202–230. Brill.
- Caudano, Anne-Laurence. 2021. „Astrological Practices in the Handbooks of the Komnenoi Period: Between Tradition and Innovations“. In *Unterstützung bei herrscherlichem Entscheiden: Experten und ihr Wissen in transkultureller und komparativer Perspektive*, edited by Michael Grünbart, 40–55. Vandenhoeck & Ruprecht.
- Chrysogelos, Konstantinos. 2024. „Constantine Manasses' Astrological Poem: Editorial Problems, Quellenforschung and Cultural Context“. In *Poetry in Byzantine Literature and Society (1081–1204): New Texts, New Approaches*, edited by Baukje van den Berg and Nikos Zagklas, 366–388. Cambridge University Press.
- Cumont, Franz, ed. 1898. *Catalogus codicum astrologorum graecorum. Vol. 1: Codices Bibliothecae Nationalis Parisiensis*. Lamartin.
- George, Demetra. 2001. „Manuel I Komnenos and Michael Glykas: A Twelfth-Century Defence and Refutation of Astrology. Part 1“. *Culture and Cosmos* 5 (1): 3–48.
- George, Demetra. 2019. *Ancient Astrology in Theory and Practice: A Manual of Traditional Techniques. Vol. 1: Assessing Planetary Condition*. Rubedo Press.
- George, Demetra. 2022. *Ancient Astrology in Theory and Practice: A Manual of Traditional Techniques. Vol. 2: Delineating Planetary Meaning*. Rubedo Press.
- Heilen, Stephan. 2023. „Greek and Latin Astrological Poetry Reconsidered“. *Aestimatio* 4: 1–74.
- Hunger, Herbert. 1978. *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner*. 2 vols. Handbuch der Altertumswissenschaft XII/5.1–2. München: C. H. Beck.
- Jones, Alexander. 1987. *An Eleventh-Century Manual of Arabo-Byzantine Astronomy*. J. C. Gieben.
- Krumbacher, Karl. 1897. *Geschichte der byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527–1453)*. 2. изд. München: C. H. Beck.
- Magdalino, Paul. 1993. *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143–1180*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Magdalino, Paul. 2003. „The Porphyrogenita and the Astrologers: A Commentary on Alexiad VI.7.1–7“. In *Porphyrogenita: Essays in Honour of Julian Chrysostomides*, edited by Charalambos Dendrinos et al., 15–31. Aldershot: Ashgate.
- Magdalino, Paul. 2006. *L'orthodoxie des astrologues: La science entre le dogme et la divination à Byzance, VIIe–XIVe siècle*. Lethielleux.
- Miller, Emmanuel, ed. 1872. *Poèmes astronomiques de Théodore Prodrome et de Jean Camatère. Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque nationale* 23/2. Paris: Imprimerie nationale.
- Nilsson, Ingela. 2021. *Writer and Occasion in Twelfth-Century Byzantium: The Authorial Voice of Constantine Manasses*. Cambridge University Press.
- Ousterhout, Robert. 2001. „Architecture, Art and Komnenian Ideology at the Pantokrator Monastery“. In *Byzantine Constantinople*, 133–150. Leiden: Brill.

Pingree, David. 1964. „Gregory Choniades and the Palaeologan Astronomy“. *Dumbarton Oaks Papers* 18: 133–160.

Pingree, David. 1997. *From Astral Omens to Astrology: From Babylon to Bikaner*. Istituto Italiano per l’Africa e l’Oriente.

Reinsch, Diether R., and Athanasios Kambylis, eds. 2001. *Annae Comnenae Alexias*. Corpus Fontium Historiae Byzantinae 40. Berlin: De Gruyter.

van Dieten, Jan Louis, ed. 1975. *Nicetae Choniatae Historia*. Corpus Fontium Historiae Byzantinae 11. Berlin: De Gruyter.

Weigl, Ludwig. 1902. *Studien zu dem unedierten astrologischen Lehrgedicht des Johannes Kamateros*. Würzburg.

Weigl, Ludwig, ed. 1908. *Johannes Kamateros, Εἰσαγωγή ἀστρονομίας: Ein Kompendium griechischer Astronomie und Astrologie, Meteorologie und Ethnographie in politischen Versen*. Leipzig–Berlin: B. G. Teubner.

Додатак I:
Астролошка терминологија код Јована Каматира

Овај додатак доноси преглед најважнијих грчких астролошких термина који се јављају у Каматировој поеми. Термини су наведени у изворном облику, уз транслитерацију, превод употребљен у раду и кратко објашњење техничког значења. Посебна пажња посвећена је класификацијама зодијачких знакова, чији називи савременом читаоцу нису самообјашњиви, као и терминима код којих је преводилачка одлука захтевала образложење.

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
ἀστρολεξία	<i>astrolexia</i>	астролексија	Реч посведочена само код Каматира (<i>hapax legomenon</i>); <i>Lexikon zur byzantinischen Gräzität</i> предлаже превод астрологија. Означава технички језик и знање о звездама, које поема приписује вавилонским посматрачима. У раду је задржана транслитерација како би се очувала јединственост термина.
πρόγνωσις τῶν ἀστέρων	<i>prognōsis tōn asterōn</i>	предсказање из звезда	Општи израз за астролошко предзнање: умеће тумачења будућих догађаја на основу кретања небеских тела.
γενεθλιαλογία	<i>genethlialogia</i>	генетлијалогија	Грана астрологије која тумачи положај неба у тренутку рођења (наталну карту).

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
πεῦσις	<i>peusis</i>	питање	Питање у хорарној астрологији: конкретна ствар о чијем се исходу пита, а на коју се одговара на основу тренутног распореда планета у тренутку постављања питања.
ἀστήρ/ἀστέρες	<i>astēr/asteres</i>	звезда/звезде	У Каматировом тексту најчешће означава планете, односно „лутајуће звезде“, а не само звезде стајанице.
ἀστεροσκοποί	<i>asteroskopoi</i>	посматрачи звезда	Тумачи звезда; у поеми се везују за вавилонско порекло астролошког знања.
ζωδιακὸς κύκλος	<i>zōdiakos kyklos</i>	зодијачки круг	Круг од дванаест зодијачких знакова, полазиште Каматировог техничког излагања.
ζώδιον	<i>zōdion</i>	знак Зодијака	Један од дванаест знакова: Κριός (Ован), Ταῦρος (Бик), Δίδυμοι (Близанци), Καρκίνος (Рак), Λέων (Лав), Παρθένος (Деваци), Ζυγός (Вага), Σкорπίος (Шкорпија), Τοξότης (Стрелац), Ὑδροχόος (Водолија), Ἰχθύες (Рибе).
μοῖρα	<i>moira</i>	степен	Јединица поделе зодијачког знака; сваки знак има тридесет степени.
Λεπτόν	<i>lepton</i>	минут	Мања јединица поделе степена.
πλανῆται ἀστέρες	<i>planētai asteres</i>	планете / лутајуће звезде	Седам небеских тела која се крећу кроз Зодијак. У преводу су задржана грчка имена: Κρόνος (Крон = Сатурн), Ζεὺς (Зевс = Јупитер), Ἄρης (Ареј = Марс), Ἥλιος (Хелије = Сунце), Ἀφροδίτη (Афродита = Венера), Ἑρμῆς (Хермес = Меркур), Σελήνη (Селена = Месец).
Δίσκος	<i>diskos</i>	диск	Видљиво тело светила (нпр. „диск Хелија“), за разлику од стазе, то јест путање којом планета „вози“.
Ἥλιακή λαμπάς	<i>Hēliakē lampas</i>	Хелијева светлост / сунчева светиљка	Поетски израз за Сунце.

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
Πυρόεις ἀστήρ	<i>Pyroeis astēr</i>	огњена звезда	Поетски израз за Ареја (Марс).
οἶκος	<i>oikos</i>	седиште/дом	Знак којим влада одређена планета; у техничкој терминологији одговара појму домицила. Треба га разликовати од τόπος (хороскопско место).
οἰκοδεσπότης	<i>oikodespotēs</i>	господар седишта	Планета која влада одређеним знаком, односно планета чији је тај знак дом.
κύριος	<i>kyrios</i>	господар/владар	Општи термин за планету која има власт над знаком, даном, часом, местом, границом или другим астролошким елементом.
δεσπότης	<i>despotēs</i>	господар	Термин близак речи κύριος; означава онога који има власт над одређеним астролошким подручјем.
ὑψωμα	<i>hypsōma</i>	узвишење	Знак у којем се планета сматра нарочито оснаженом; одговара егзалтацији.
ταπεινωμα	<i>tapeinōma</i>	пад/понижење	Знак супротан узвишењу; место у којем је планетарна снага ослабљена.
ἐναντίωσις	<i>enantiosis</i>	изгон	Знак наспрам планетиног седишта, у којем је планета „у изгону“ (детримент). Термин почива на представи супротстављености, али га треба разликовати од опозиционог аспекта (в. διάμετρος).
τρίγωνον	<i>trigōnon</i>	тригон	Термин има два значења: групу од три знака истог елемента (триплицитет), али и аспект од 120 степени. Значење зависи од контекста.
τριγωνοκράτορες	<i>trigōnokratorountes</i>	господари тригона	Планете које владају тригонима, односно групама од три сродна знака.
ὄριον / ὅρια	<i>horion/horia</i>	граница/границе	Неједнаки делови зодијачког знака којима владају поједине планете. У историји астрологије често се преводe као <i>term</i> или <i>bound</i> .

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
ὀριοκράτοροῦντες	<i>horiokratorountes</i>	господари граница	Планете које владају појединим границама унутар знакова.
δεκανός	<i>dekanos</i>	декан	Једна од три једнаке поделе зодијачког знака; сваки декан обухвата десет степени.
δύναμις	<i>dynamis</i>	моћ/снага	Снага планетарног достојанства. Каматир их хијерархијски распоређује: седиште има пет, узвишење четири, тригон три, границе две, а декан једну моћ.
σχηματισμός	<i>schēmatismos</i>	облик/аспект	Геометријски однос између планета; у савременој терминологији одговара аспект у (конфигурацији).
σχηματίζειν	<i>schēmatizein</i>	обликовати / правити аспект	Глагол који означава ступање планета у међусобни аспектни однос.
σύνοδος	<i>synodos</i>	састанак/ конјункција	Сусрет двеју или више планета у истом делу Зодијака.
τετράγωνον	<i>tetragōnon</i>	тетрагон/квадрат	Аспект од 90 степени, који Каматир убраја међу неповољне.
ἑξάγωνον	<i>hexagōnon</i>	хексагон/секстил	Аспект од 60 степени, који се сматра повољним, нарочито међу dobrим планетама.
διάμετρος	<i>diametros</i>	супротстављеност/ опозиција	Аспект од 180 степени: положај двеју планета или тачака једне наспрам друге.
μοιρικαὶ διαστάσεις	<i>moirikai diastaseis</i>	степенске раздаљине	Раздаљине у степенима које образују поједине аспекти.
ἀκτινοβολία	<i>aktinobolia</i>	зрачење	Дословно „бацање зрака“: представа да планете делују зрацима које бацају кроз Зодијак; у ширем смислу, аспектно „гледање“.
βλέπειν	<i>blepein</i>	гледати	У астролошком смислу: аспективати другу планету или тачку.
ὑπὸ τὰς αὐγὰς	<i>hypo tas augas</i>	под зрацима	Положај планете сувише близу Сунца, чије је дејство тиме скривено и ослабљено.
κρᾶσις	<i>krasis</i>	мешавина/ темперамент	Природа планете одређена односом основних квалитета: топлог, хладног, сувог и влажног.

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
θερμός, ψυχρός, ξηρός, υγρός	<i>thermos, psychros, xēros, hygros</i>	топао, хладан, сув, влажан	Четири основна квалитета аристотеловске физике којима се описује природа планета; комбинују се у сложене описе, нпр. θερμόυγρος (топао и влажан) код Зевса и Афродите.
ἀγαθός	<i>agathos</i>	добар/доброћудан	Означава повољно деловање планете; у техничком смислу одговара појму бенефика.
ἀγαθοποιός	<i>agathopoios</i>	добротворан/ бенефичан	Планета која по природи доноси добро (Зевс, Афродита).
κακός	<i>kakos</i>	зао/злоћудан	Означава неповољно деловање планете; одговара појму малефика.
κακοποιός	<i>kakopoios</i>	злотворан/ малефичан	Планета или аспект који доноси штету (Крон, Ареј).
τόπος	<i>topos</i>	место/кућа	Једно од дванаест хороскопских места, односно кућа у савременој астролошкој терминологији. Треба га разликовати од οἶκος, који означава планетарно седиште (домицил).
Ὠροσκόπος	<i>hōroskopos</i>	осматрач часа / хороскоп / асцендент	Знак или тачка која се у датом тренутку уздиже на источном хоризонту. Дословно „осматрач часа“.
χαίρειν	<i>chairein</i>	радовати се	Технички израз за планетарну радост: место у којем се одређена планета нарочито добро понаша.
τόποι ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ ἀστέρες	<i>topoi eph' hois chairousin hoi asteres</i>	места у којима се звезде радују	Скуп хороскопских места у којима поједине планете имају своје радости.
ἀναφορά / ἀναφοραί ζωδίων	<i>anaphora / anaphorai zōdiōn</i>	усход / времена успона знакова	Време потребно да одређени зодијачки знак изађе на хоризонт; знаци се разликују по трајању успона.
λαμπρομοίρα; μοῖραι λαμπραί / φαειναί	<i>lampromoiria; moirai lamprai / phaeinai</i>	светли степени	Степени унутар знакова који појачавају добро деловање добрих планета или ублажавају зло деловање злих.
μοῖραι ζοφεραί / ζοφώδεις	<i>moirai zopherai / zophōdeis</i>	мрачни степени	Тамни делови знакова, повезани с појачавањем неповољног или умањивањем повољног планетарног деловања.

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
ἄρρην/θῆλυ	<i>arrhēn/thēly</i>	мушки/женски	Родна подела зодијачких знакова.
βόρεια/νότια	<i>boreia/notia</i>	северни/јужни	Подела знакова према положају на небеској сфери.
ὄρθια/πλάγια	<i>orthia/plagia</i>	усправни/коси	Техничка подела знакова према начину изласка на хоризонт.
τροπικά	<i>tropika</i>	тропски	Знаци који одговарају почетку одговарајућих годишњих доба. У савременој астролошкој терминологији називају се кардиналним.
στερεά	<i>sterea</i>	чврсти	Знаци који одговарају средишњем делу годишњих доба. У савременој астролошкој терминологији називају се фиксним.
δίσωμα	<i>disōma</i>	двојни	„Двотелесни“ знаци, представљени двоструким или дводелним фигурама. У савременој астролошкој терминологији називају се променљивим.
χερσαία	<i>chersaia</i>	копнени	Знаци представљени копненим бићима, насупрот воденим.
πυρώδη, γεώδη, αἰρώδη, ὑδατώδη	<i>pyrōdē, geōdē, aerōdē, hydatōdē</i>	ватрени, земљани, ваздушни, водени	Елементарна подела: ватрени су Ован, Лав и Стрелац; земљани Бик, Девица и Јарац; ваздушни Близанци, Вага и Водолија; водени Рак, Шкорпија и Рибе.
γόνιμα	<i>gonima</i>	плодни	Знаци повољни за потомство и рађање.
ἄγωνα / στεирώδη	<i>agona/steirōdē</i>	јалови/неплодни	Знаци неповољни за потомство; поема доноси две готово подударне листе (разликују се само у Стрелцу), што одражава удвајање категорије у изворима.
ἀνθρωποειδῆ	<i>anthrōpoeidē</i>	човеколики	Знаци представљени људском фигуром; у примени се доводе у везу с говором и људским особинама рођених.

Грчки термин	Транслитерација	Превод у раду	Објашњење
συριγγώδη	<i>syringōdē</i>	фистулозни	Од σῦριγξ („цев, шупљина; фистула“): знаци доведени у везу са шупљим, цевастим формама; у медицинско-астролошкој примени указују на фистуле и сродна обољења.
πτέρωτά	<i>pterōta</i>	крилати	Знаци представљени крилатим бићима.
φωνήεντα / ἡμίφωνα / ἄφωνα	<i>phōnēenta / hēmiphōna / aphōna</i>	звучни (гласовни) / полугласни / неми	Класификација знакова по аналогiji с граматичком поделом гласова на самогласнике, полугласнике и безгласне (уп. Дионисије Трачанин); у астролошкој примени тиче се гласа и говорних способности рођених.
πολεῦοντες / κύριοι τῆς ἡμέρας	<i>poleuontes / kyrioi tēs hēmeras</i>	владари (господари) дана	Планете које владају данима у седмици.
Διέποντες	<i>diepontes</i>	управљачи / владари часова	Планете које управљају појединим часовима дана и ноћи.
ῥα	<i>hōra</i>	час	Планетарни час; сваки час има свог планетарног владара.
ἡμερινός/νυκτερινός	<i>hēmerinos/ nykterinos</i>	дневни/ноћни	Повезани с дневном или ноћном сектом. Дневну чине Хелије, Зевс и Крон, а ноћну Селена, Афродита и Ареј.
κράτος	<i>kratos</i>	власт/моћ	Власт коју планета има над даном, часом или другим астролошким елементом.
κλήρος	<i>klēros</i>	жреб/удео	Израчуната осетљива тачка хороскопа.
Κλήρος Τύχης	<i>Klēros Tychēs</i>	жреб среће	Најзначајнији астролошки жреб; у каснијој терминологији тачка среће.
Τύχη	<i>Tychē</i>	Срећа/Фортуна	Персонификација среће или случаја, повезана са жребом среће.
ἀναβιβάζων/ καταβιβάζων	<i>anabibazōn/ katabibazōn</i>	узлазни/опاداјући чвор	Тачке пресека Месечеве путање и еклиптике, чијим тумачењем се поема завршава; у каснијој традицији познате као Змајева глава и реп или северни и јужни чвор.

Larisa Vilimonović
Jakov Đorđević

John Kamateros' *Poem on the Zodiacal Circle and All Other Things in the Heavens*: Contribution to the study of Byzantine Astrology at the Court of Manuel I Komnenos

Abstract: This paper presents the first complete Serbian translation and commentary of John Kamateros' *Poem on the Zodiac Circle*, a text that has until now remained marginalized in the study of Byzantine literature and science. The poem is situated within the cultural and intellectual milieu of twelfth-century Byzantium, where it is understood as a didactic work intended not only for a narrow circle of courtly audiences but also for a wider community of literate practitioners of astrology. Kamateros' work offers a concise and systematic exposition of the principal elements of Hellenistic astrology as well as their later reception in synthetic handbooks. By reconsidering this long-neglected poem, the study aims to highlight its originality, didactic character, and role in transmitting and reshaping the classical astrological tradition within the framework of Byzantine literary culture.

Keywords: Byzantine astrology, John Kamateros, Manuel I Komnenos, Zodiacal Poem, Hellenistic tradition.

Primljeno/Received: 26. 2. 2026.

Prihvaćeno/Accepted for publication: 13. 7. 2026.